

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200929

UNIVERSAL
LIBRARY

ಐದನೆಯ ಐಕ್ಯ

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಂದಿರ,
ಭಾರವಾಡ.

ಶಿವ ಲೇಶ್ಯ

(ಮಿಶ್ರಭಂಡ ಕಾವ್ಯ)

ಅ. ಗೌ. ಕೆ.

“Happiness is the only thing we can give without having”

—Carmen Sylva

೧೯೫೬.

ಯುಗಪುರುಷ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ,

ಚೆನ್ನಿಗೋಳಿ. ದ. ಕ.

ಸಂಪಾದಕರು:

ಕೊ. ಅ. ಉಡುಪ.

ಅ. ಗೌ. ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ.

[ಅಧಿಕಾರ ಕಾದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ.]

ಬೆಲೆ: ಒಂದುನರೆ ರೂಪಾಯಿ.

Checked 1965

Checked 1969

ಪ್ರಕಾಶಕರು:

ಕೊಡತ್ತೂರು ಅನಂತವದ್ಮನಾಭ ಉಡುಪ,

ಯುಗಪುರುಷ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ,

ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ, ದ. ಕ.

ಮುದ್ರಕರು:

ಅನಂದ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್, ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ, ದ. ಕ.

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಎರಡು ಮಾತು.

ನಮ್ಮ ಯುಗಪುರುಷ ಪ್ರಕಟನಾಲಯದ ಐದನೆಯ ಐಕ್ಯವೆಂದು ಈ 'ಶಿವ ಲೇಖ್ಯ'ಯನ್ನು ವಾಚಕರಿಗೀಯಲು ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕವಿನರ್ಯ ಅ. ಗೌ. ಕಿ. ಅವರ ಈ ಶಿವ ಲೇಖ್ಯಯು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯುಗಪುರುಷ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಾಡಿನ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಸಹೃದಯಿಗಳಾದ ಕಾವ್ಯಪ್ರೇಮಿಗಳು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ ಕೊಂಡಾಡಿರುವುದರಿಂದ ನಾವಿದನ್ನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಕೈಗರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ವರ್ಷಕ್ಕೆ ರೂ. ಮೂರರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಯುಗಪುರುಷದ ನೆರವುಗಾರರ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಕೊಡುವ ಕುರಿತು ನಾವಿತ್ತಿದ್ದ ವಾಗ್ದಾನದ ಪ್ರಕಾರ ಒಂದನೆಯ ವರ್ಷವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಎರಡನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಕೃತಿಯಾಗಿ ಈ ಶಿವ ಲೇಖ್ಯಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಸಹೃದಯಿಗಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವು ಹಿಂದಿನಂತೆ ಇದಕ್ಕೂ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ದೊರೆಯುವುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಮಗಿದೆ.

ಅಕ್ಷರಸ್ಥಲಿತಾದಿಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಸುಂದರಮುದ್ರಣದ ಒಪ್ಪವನ್ನಿತ್ತು ಇದರ ಗುಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ ಆನಂದ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್, ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ-ಇವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ, ದ. ಕ.

೨೨-೯-೧೯೫೬.

—ಕೊ. ಅ. ಉಡುಪ.

ಇದೇ ಲೇಖಕರ ಇತರ ಕೃತಿಗಳು.

೧. ಕ್ಷಾತ್ರದರ್ಶನ

(ಮಿಶ್ರಭಂಡ ಕಾವ್ಯ)

೦

೨. ಯೋಗಲಹರಿ

(ಮೂರು ಖಂಡಕಾವ್ಯಗಳು)

೦

೩. ನಥೂ ವಸಂತಸೇನೆ

(ಸಂ. ನಾಟಕ ಕಥಾನಸ್ತು)

೦

೪. ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾದಂಬರಿ

(ಕಾವ್ಯನಸ್ತು ಕಥೆ)

೦

೫. ಒಡ್ಡಿದ ಉರುಳು

(ಸಾನಾಜಿಕ ಕಾದಂಬರಿ)

ಶಿವ ಲೇಶ್ಯ

[ಕದಿರು ಒಂದು]

೧

‘ಕರೆ’ನ್ನುವ ‘ಕಾಕಾ’ಯೆನ್ನುವ ಕಾ-
ಕಾಳಿಯ ಹಾರಿಕೆಯುಬ್ಬಟೆಗೆ,
ಬಿರ್ರನೆ ಬಿಸಿಯಾರಿತೊ, ಕೆಚ್ಚಿನ ಕಿಡಿ
ನಂದಿತೊ ಖಾನನ ಗಜಘಟೆಗೆ?
ಮೊಳಗುವ ಭೇರಿ ನಗಾರಿಯ ತಾಳಕೆ
ಕೊಂಬಿನ ಗಾನವು ಮೇಳವಿಸೆ,
ಕೊಳುಗುಳದಮಲೇರುವ ರಣವಾರಣ
ಅಳುಕಿತೆ ಧೀಂಕಿಡೆ ದಿಕ್ಕುದೆಸೆ?

೨

ಅಂಬಾರಿಯ ನಡು ಅಫಜುಲ್ ಖಾನನ
ತುಂಬು ತುರಾಯಿಯೆ ಕೆಳಬೀಳೆ,
‘ಮುಂಬರಿದರೆ ಕಾದಿದೆ ಕೆಡುಕೆ’ನ್ನುವ
ಸೂಚಿಕೆಯನ್ನದು ಕಣಿಹೇಳೆ!
ಮಾವುತನಂಕೆಗೆ ಬಾರದ ಆನೆಯು
ಜೀವಿಗೆ ವಶವಾಗದ ಮರಿಯು
ಸಾವಿನ ಹಜ್ಜೆಯ ಹೋಲಿತು! ಖಾನನು
ಎರಿದ ಬೇರೆಯೆ ಪಲ್ಲಕಿಯ.

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೩

‘ಬೆಟ್ಟದ ಇಲಿ’ಯನು ಸಂದಿಸೆ ಖಾನನು
ಕಟ್ಟಾಳ್ಗಳ ನೆರೆ ನೆರಹಿದನೆ?
ರಾವುತರೆನಿತೋ ಮಾವುತರೆನಿತೋ
ಪದಾತಿಯೆನಿತೋ! ಏತಕೆನೆ-
ಬೀಜಾವುರ ಗದ್ದುಗೆಯಭಿಮಾನದ
ಸೂಜಿಯ ಮೊನೆ ಮೊಂಡಾದುದನು
ಚೂಪಾಗಿಸೆ, ಮಸೆಮಸೆಯಲು ದಂಡಿನ
ಕಾಪನು ಕೂಡುತಲೇ ಬಹನು!

೪

ಬಾರಾರಾಣಿಯ ಬಗೆಗುದಿ ಕಿಚ್ಚಿಗೆ
ದೇವಳಗಳ ಮುರಿದೊಟ್ಟಿದರು!
ಗೋವನು ಕಡಿದರು, ನೆತ್ತರ ಹಿಡಿದರು
ಘೃತವೆನೆ ಘಟಗಳ ಕಟ್ಟಿದರು!
ಸ್ವರ್ಗೀಯತೆ ಶಿಲ್ಪದಿ ಪಡಿಮೂಡಿದ
ಮೂರುತಿಗಳ ಹುಡಿಗುಟ್ಟಿದರು,
ಆರ್ಚಕವೃಂದದ ಜುಟ್ಟನು ಕಡಿದರು,
ಗಡಿಗೆಯ ನೆತ್ತರ ಕುಡಿಸಿದರು!

೫

ಗರ್ಭಾಂಗಣದೊಳು ಗೋಮಾಂಸದ ಹೊರೆ
ನೆತ್ತರಿನೆಸರಲಿ ಬೇಯುತ್ತಿರೆ,
ಪಾರುವರನು ಹಿಡಿತಂದರು, ವಾರಣೆ
ಯೂಟಕೆ- ಚಾಟಿಯು ಸೋಯುತ್ತಿರೆ!
‘ಕುನ್ನಿ ಶಿವಾಜಿಯ ನೆಚ್ಚಿದ ಕುರಿಗಳೆ
ತನ್ನಿರಿ’- ಎನೆ ಬಾಯ್ತೂರಿದರು,
ಉಣ್ಣದವರು ಒದೆಯುಂಡರು; ಉಂಡವ
ರೋಕಿಸಿ ಕರುಳನೆ ಕಾರಿದರು.

ತನ ಲೀಲೆ

೬

ನರಕದ ನಾಯಕರೇರುವ ಪಾಪದ
ದೂಪೆಯ ದಿನ್ನೆಯ ಗದ್ದುಗೆಗೆ,
ತರಳರ ಹರಣವ ತನ್ನಿಯ ಮಾನವ
ಕಳೆಯುವ ಕೇಡಿನ ಹೊದ್ದುಗೆಗೆ,
ಮೇಲಾಟವೊ ಎನೆ, ರಕ್ಕಸರಾಟದಿ
ರಂಪಿನ ಕೇಕೆಯನಿಕ್ಕಿದರು!
ದಾನವನೃತ್ಯದ ರಂಗಕೆ ಕರುಣೆಯ
ಕುಡಿಯನು ಕೊಯ್ಯುತ ಅಕ್ಕಿದರು.

೭

ಸ್ವದೋಷಕರ್ಮದ ಕತ್ತಲೆಯನೆ ಬೆಳ
ಕೆನ್ನುತ ಮನೆಗಿಚ್ಚೊಟ್ಟಿದರು,
ಮಲಗಿದ ತಾಯ್ ಮಕ್ಕಳು ಹೊರಡದ ತೆರ
ಬಾಗಿಲ ಬೀಗವ ಹೆಟ್ಟಿದರು!
ಪಸುಮಕ್ಕಳ ಹಿಡಿದೊಯ್ದರು ಹೆಬ್ಬಲಿ
ಮೇಕೆಯ ಮರಿಗಳ ಹಿಡಿವಂತೆ,
ತಿಲೆಗಪ್ಪಳಿಸಿದರಯ್ಯೋ! ಅಗಸನು
ಗೋಣಿಯನೊಗೆಯಲು ಬಡಿವಂತೆ!

೮

ಅಫಜುಲ್ ಖಾನನ ಭಟರಾಟೋಪಕೆ
ರಕ್ಕಸತನವೂ ರೋಸಿತನೆ,
ಪೆಣದಿನಿಗಳ ಪೆಂಕುಳಿತನವೇರಿದ
ಪಿಶಾಚಲೀಲೆಯದೊಂದೆ ಎಣೆ!
ನರಕವೆ ನಾಚಿತು, ರೌರವ ಜರಿಯಿತು
ಕುಂಭೀವಾಕವೆ ಕುಪ್ಪರಿಸೆ,
ತೃಪ್ತಿಯ ನಂಜುಸಿರೆಳೆಯುತ ಖಾನನು
ತಿರನೆ ತಿರುಪಿದ ತುದಿವಿಸಾಸೆ!

ತೀನ ಲೀತ್ಯ

೯

ನೆಲವತ್ತಿತು, ಜಲಬತ್ತಿತು, ಸುಟ್ಟುರೆ
ಸುಯ್ಯುತ ನಿಂದಿತು ಮರೆಯಾಗ!
ಬಾಂದಳ ಬಾತಿತು, ನೇಸರ ಪಡುಗಡೆ-
ಗೋಡಿದನದಕೋ ತ್ವರಿಯಾಗ!
'ಅಲ್ಲಾ! ಕ್ಷಮಿಸೆ'ನ್ನುತ ಸಗ್ಗದೊಳಾ
ಪೈಗಂಬರ ಮೊಗ ಮುಚ್ಚಿದನೆ?
ತನ್ನವತಾರದ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಭಕ್ತರ
ಅನ್ಯಾಯಕೆ ಕೊನೆ ಹಚ್ಚಿದನೆ?

೧೦

ವಾಪದ ಗೆಡ್ಡೆಯ ಗೂರುವ ಹಂದಿಗೆ
ಬೇಪಿನ ಬಲೆ ಬೀಸಿದೊಲಂತೆ,
ಕೋಪದ ಗುಡ್ಡೆಯನೇರಿದ ಮಂಟಗೆ
ಚೂಪಿನ ಕೊಂತವನೆಸೆದಂತೆ,
ಶಾಪದ ಸಿಡಿಲೇ ಬಡಿಯಿತು! ಸತ್ಯದ
ತಾಪವೆ ಸಿಡಿಯಿತು! ಸುದ್ದಿಯೆನೆ
ತುಳಜಾಪುರದಲಿ ಭವಾನಿಮಂದಿರ
ಕೆಡೆದುದ ಶಿವಾಜಿ ಕೇಳಿದನೇ!

೧೧

ನರನಾಡಿಯ ಕಣಕಣದಣುವಿನ ನಡು
ಮಿಂಚಿನ ಬುಗ್ಗೆಯೆ ಪುಟಿಯಿತಲಾ!
ವಿದ್ಯುತ್ತಿನ ತೂಗುಯ್ಯಲೆ ಜೀಕುತ
ಸರ್ವಾಂಗವೆ ಸಲೆ ಸೆಟಿಯಿತಲಾ!
ಶತಹತಮೂರ್ತಿಯ ವಾರ್ತೆಯ ಕೆತ್ತನೆ
ಶಿವಾಜಿಯೆದೆಯನು ಕಟಿದಿತ್ತು;
ಹೃನ್ಮಂದಿರ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು, ಹರಣದ
ದಿವ್ಯಾರಾತ್ರಕೆ ಬೆಳಗಿತ್ತು!

ತವ ಲೀಡ್

೧೨

ಕಣ್ಣಾಲಿಯ ನಡು ಚಿಚ್ಚಕ್ಕಿಯ ಕಿಡಿ
ಕುಳ್ಳಿರೆ ಮುಕ್ಕಣ್ಣನ ಸಮಕೆ,
ಮುಪ್ಪೊಳಲಸುರರ ಮುಕ್ಕಲಿಕೆದ್ದನೋ?
‘ಹುಲಿಯುಗರೇ’ ಸರಿ ಶೂಲಕ್ಕೆ!
ಶಿವಶಕ್ತಿಯೆ ಮೈಗೂಡಿತು, ಬೆಟ್ಟದ
ದುರ್ಗಕೆ ಕೈಲಾಸವೆ ಬಂತು.
ವ್ರತಾಪಗಡವೇ ನಡುಗಿತು. ಮಾವಳಿ
ಗಣದುತ್ಸಹ ಮುಗಿಲೇರಿತ್ತು!

[ಕದಿರು ಎರಡು]

೧

ಕ್ಷಾತ್ರದ್ಯುತಿಯವತರಿಸಿತೆ? ಭನ್ಯ ಚ-
ರಿತ್ರೆಯ ಪುಣ್ಯಫಲವೆ ಬಂತೆ?
ಸಿತ್ಯಾತ್ಮನ ನೈರ್ಮಲ್ಯವೆ ಮೂಡಿತೆ?
ಸತ್ತ್ವದ ಹುರುಳೇ ಹೊಳೆನಾಯ್ತೆ?
ಕ್ರತುಶಕ್ತಿಯೆ ಮೈವತ್ತಿತೆ ಮಾತೆಯ
ಮಹಿಮೆಯೋಳಿ ಮರ್ತ್ಯದ ನೆಲೆಗೆ?
ಮಂಗಲದೋಜಿಯೋ? ಮಾತಾಯ್ ಜೀಜಿಯೋ?
ಎನುವೋಲಾ ಬಂದಳು ಮಗನೆಡೆಗೆ.

ತೀವ ಲೀಲೆ

೨

ಕುಣಬಿಗಳುದ್ಘೋಷದ ತೆರೆ ಮಸಗಿತು
ಮಾವಳಿಗಳ ಮಾಸಾಗರದಿ
'ಹರ ಹರ ಮಾದೇವಾ' ಎನೆ! ಮಂದ-
ಸ್ಥಿತವರಳಿತು ಮಾತೆಯ ಮೊಗದಿ.
ಸಿದ್ಧಿಯ ಸಂಪದದೆಡೆ ಸಾಧನೆ ಮುಗಿ-
ಬಿದ್ದೆರಗಿತು! ಪದಪಂಕಜಕೆ
ಮುದ್ದಿಕ್ಕಿತು ತಲೆದುಂಬಿಯು! ಶಿವಾಜಿ
ಹೊದ್ದನು ತಾಯಡಿಯನು ಶಿರಕೆ.

೩

ಬಿಲ್ವ ಬಾಗಿತು ಶರಧಾರಣಕೆನೆ ತಾಯ್
ಎತ್ತಲು, ಕೌಂಗಿನ ತೂಗಂತೆ,
ಬಾಗಿದಳದೊ! ಧೃತಿ ಕುಂಜದ ಕಸುಗಾಯ್
ಮಾಗಿಸುತಿಹಳೆನಬೇಕಂತೆ!
“ಸಿಂಹಪೋತನೇ ಸಿಡಿದೆಳೆ”ನ್ನುವ
ಸಿಂಹಿಣಿಯಭಿಮಾನದ ವರಕೆ
ಸ್ವಸ್ತಿಯ ಸೇಸೆಯ ತಳಿಯಿತು ಕಣ್ಣಿನ
ಬಾಷ್ಪದೆ ಎದೆದುಂಬಿದ ಹರಕೆ.

೪

ಮುಸುರುವ ಮೌನಕೆ ಉಸಿರೊತ್ತಿದಳೆನೆ
ನೊಸಲಿಗೆ ಕುಂಕುಮ ತಿಲಕವನು
ಒಸೆದಿಟ್ಟಳೊ? ವಶಕೊಟ್ಟಳೊ ಭಾರತ
ಭಾಗ್ಯದ್ವಾರದ ಚಿಲಕವನು?
“ಧರ್ಮೋದ್ಧಾರಕ, ಮುನ್ನಡೆ; ತಾರಕ-
ದೈತ್ಯನ ದಂಡಿನ ಷಣ್ಮುಖನೆ!
ನೆನೆಯಂಬಿಕೆಯನು, ಹಿಡಿ ನಂಬಿಕೆಯನು,
ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನೆಳೆ ತಾ ಮಗನೆ!

ತನ ಲೀಲೆ

೫

“ಕಡಿಯುವ ಕಲೆಯೋ ಮಡಿಯುವ ಬೆಲೆಯೋ
ಮುಡಿಸಾಗಿರೆ ಧರ್ಮದ ಋಣಕೆ,
ಕೃಶಕಂಕಾಲಕೆ ಜಡತೆಯ ಮೂಲಿಕೆ
ತಡೆಯುಂಟೇ? ಧರ ಸಮ ತೃಣಕೆ!
ಮುಂಜಾನೆಯ ಮಂಜಿನ ಹನಿ ನೇಸರ
ಬಿಂಬವನಾಂತೇ ಆರುವುದು;
ಭಾಜನ ತುಂಬಿಸಿ ಮುಚ್ಚಿರಿಸಿದ ಜಲ
ವಲ್ಲವೆ ಕೊನೆಗೂ ನಾರುವುದು?”

೬

“ಶೌರ್ಯಾರ್ಣವ ತಲ ಶಾಶ್ವತ ಕೀರ್ತಿಯ
ಗೌರವ್ಯತೀತಮುಕ್ತಕಗಳಿಗೆ
ತೌರಾಗಿರೆ, ಹೇಡಿಯು ಹೊಕ್ಕಿಳಿವನೆ
ಹರಣದ ಭಾರವೆ ಹಿರಿದಾಗೆ?
ಕಾರ್ಯಾರಂಭಕೆ ಕೆಡುಕನು ಶಂಕಿಸಿ
ಜಾರಿಕೊಳುವ ಜಂಬುಕಬುದ್ಧಿ
ತೋರುವರಾರೀ ತೋಳ್ತೀಟಿಯ ಕಲಿ
ಕಟ್ಟಾಳುಗಳಲಿ? ಕೈಯೆತ್ತಿ!

೭

“ನೈವೇದ್ಯದ ತಳಿಗೆಯ ನಾಯ್ನೆಕ್ಕಲು
ನಾಲಗೆ ನೀರೂರಿಸಿ ಬಂತು;
ನೋಡುವಿರೇ? ಬಡಿದೋಡಿಸುವಿರಿ? ಪಡಿ
ನುಡಿಯಾಡಿರಿ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟು.
ಉರುಳಿದ ದೇವಳದೆದೆಯಂಗಳಗಳ,
ನರಳಿದ ಸೋದರಿಯರ ನೋವ,
ನಾರುವ ತಿವ್ವೆಯ, ಬಾಡಿನ ತುವ್ವೆಯ
ನೆನೆಯಿರಿ! ಕಣ್ಣೀರದೆ ತೇವ?”

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೮

“ಮೈಯಾಂತಿಹ ಮಾನವ್ಯದ ಹೊಲದಲಿ
ಬೀರಸಿರಿಯ ತೆನೆ ಹಾಲೇರಿ
ಹಣ್ಣಿ ಸುತಿರೆ, ಬಂದಿರುವೀ ಗಾವಿಲ
ತಂಡದಿ ಜಳ್ಳಾಗದೆ ತೋರಿ!
ಗಳಿಗೆಯ ಬಾಳಿನ ಹರಣವನಳ್ಳಿದೆ
ಹಂದರನಡು ಹುಗಿದರು ಕೂಡಾ,
ಸಾವಿನ ದಿಟ್ಟಿಗಗೋಚರವೇ? ಸುಡಿ;
ಸೋಲ್ಕುಸುಡಿನ ಬೆಳ್ತನ ಬೇಡ!

೯

“ಕರ್ಮನ ಧರ್ಮದ ಕನಚವು ಕಾವುದ
ನಂಬಿರೆ ಕರ್ತವ್ಯಕೆ ಸಿದ್ಧಿ
ಬಂದೇ ಬರುವುದು. ದುಡಿಮೆಯ ದಾರಿಯು
ನಿಂದೆಯೆ? ಅಪವಿತ್ರವೆ ಶುದ್ಧಿ?
ಮದಿರೆಯೆ ಗಂಗಾಜಲ? ವಿಂಧ್ಯಾಚಲ
ಕುಸ್ಪೆಯೆ? ಹಿತ್ತಾಳೆಯೆ ಹೊನ್ನೆ?
ಹವಿಯೆಂಜಲೆ? ಕಹಿ ನಂಜಲ್ಲಲೆ ಸವಿ?
ಸಿಗುವದೆ ಗಂಟಲ ತನಿಹಣ್ಣು

೧೦

“ಬುದ್ಧಿಯನಾತ್ಮದ ಶುದ್ಧಿಯನಿತ್ತಿಹ
ಪರಶಕ್ತಿಯ ಪಾವನವರವು
ಪೌರುಷವೊಂದೇ ಜೀವಿಗೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ
ನಿಯತಿಗೆ ನೆರವಾಗಲು ಎರವು—
ಗೊಂಡಿದೆ ಗಂಡುತನದ ಬೆಲೆ, ದಿಟ್ಟಿಯ
ಕಣ್ಣು ಕನೀನಿಕೆ ತಳೆದಂತೆ!
ತೂಗದ ಸರಕಿಗೆ ಬೆಲೆಯಿರೆ, ಸೆಟ್ಟಿಯ
ತಕ್ಕಡಿ ತೂಗುವುದೇಕಂತೆ?

ತೀವ ಲೇಖ್ಯೆ

೧೧

“ಒಣಗಿರೆ ಮಾನವು ಕಾಯದ ಕೊರಡನು
ಕೊಳ್ಳದು ಕಿಚ್ಚು; ಮಣ್ಣೊಡಲು
ಹಿಡಿಯದು; ಹೊನಲೊಯ್ಯದು; ತೆರೆಜಾಡಿಸಿ
ತಳ್ಳುವುದೊದೆಯುತ್ತಲೆ ಕಡಲು!
ಹೆಬ್ಬಲಿ ಹಸಿದಿರೆ ಕೊಳ್ಳೆಯ ಮೇಲಕೆ
ಹಾರೆನ್ನುತ ಹೇಳಲುಬೇಕೆ?
‘ರಣವ್ರಮತ್ತರು ಮರಾರವೀರರು’
ಖಾನನ ಕುರಿಬಳಗವು ಸಾಕೆ?”

೧೨

“ಸಿಡಿಲಿಗೆ ತಪ್ಪತೆ, ಭಯ ನಿರ್ಲಿಪ್ಪತೆ
ಸಿಂಹಕೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸಹಜಗುಣ!
ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿ ಲಾವಾರಸದೆದುರಿಗೆ
ಸೊಪ್ಪಿನ ರಾಸಿಯದೇನು ಘನ?
ದಾವಾಗ್ನಿಯ ದಳ್ಳುರಿಯನು ಮುತ್ತಲು
ಬಾವಲಿಗಳ ಪಡೆ ಬರಬಹುದೆ?
ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಕಡುಗಲಿಗಳೆ, ಹುಲಿಗಳೆ,
ಸಿಡಿಲುಗಳೇ ನಿಮಗವರಿದಿರೆ?”

೧೩

“ಹಸುಗಳ ನೆತ್ತರ ಹೊನಲಿಗೆ ಹೆಂಗಳ
ಕಣ್ಣೀರಿನ ಹೆದ್ದೊರೆ ಸೇರಿ,
ಹಸುಮಕ್ಕಳ ತಿಳಿರಗುತದ ತೆರೆಯೊಳ-
ಗದೊ ಶೋಣಿತ ಸಾಗರವಾರಿ
ಕರ್ಮದ ನೌಕೆಗೆ ಕೆಚ್ಚಿನ ಹಾಯಿಯ
ಕಟ್ಟಿರಿ ಕಡೆ ಹಾಯಿಸಲೆಂದು,
ದುಮ್ಮಿಕ್ಕಿರಿ, ಮುನ್ನುಗ್ಗಿರಿ, ಮುಕ್ಕಿರಿ,
ಕುಟ್ಟಿರಿ ಖೊಳರ ತರಿತರಿದು.”

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೧೪

ಮುಗಿಲೇರಿತು ಮಾವಳಿಗಳ ಬೀರದ
ಋಗವಾಟೋಪದ ಕೊಕ್ಕಿನಲಿ!
ಬಗೆಯಾಕಾಶವ ಮುಸುಕಿದ ನೀರದ
ವರ್ಷಿಸಿತೋ ಎನೆ ಉಕ್ಕಿನಲಿ.
ಕಣ್ಣುಂಬಿತು - ಕುಣಬಿಗಳಾವೇಶದ
ರಸಧಾರೆಯ ಜೊತೆ - ಬಾಷ್ಪಾಂಬು.
'ಹರಹರ ಮಾದೇವಾ' ನಿರ್ಘೋಷದ
ಭರಕುಡಿಯಿತು ಬೆಳ್ಳನಹಂಬು.

[ಕದಿರು ಮೂರು]

೧

ಪಾನನಾಣತಿಯಂತೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಭಾಸ್ಕರನು
ಕರ್ಮಚಾರಿಯ ಕಾರ್ಯಹೊತ್ತು,
ವಾಪ ತೀರಿದ ಜೀವಿ ನರಕಲೋಕದ್ವಾರ
ದಾಟುವಂದದಿ ಬಂದ ಹೊರಟು.
ಮರೆಮೋಡಿ ಮಂತ್ರಗಳ ಮಡಿಲಿಂದ ಹೆಕ್ಕಿದ್ದ
ಕವಡಾಯ್ತು ಸಂಧಾನತಂತ್ರ!
ದೀಹವನು ತೋರಿದರೆ ಮೂಗರಳಿಸದೆ ಬಗ್ಗ?
ಅಂತೆಯೆ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕುತಂತ್ರ!

೨

ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿಯೊರೆವ ಖಾನನ ಕೊಡುಗೆಯೊಕ್ಕಣೆಯ
 ಸುಲಭ ಸಂಧಾನವನು ಕಿವಿದು,
 ಸಂದೇಹಗೊಳೆ ಶಿವಾಜಿಯು ನೆಟ್ಟ ದಿಟ್ಟಿಯಲಿ
 ಕರ್ಮಚಾರಿಯ ಕಣ್ಣಿತಿವಿದು,
 ತಳಮಳದ ಒಳಬಗೆಯನದುವಿದನು ಕೃಷ್ಣಾಜಿ
 ಕಿಚ್ಚೊಡಲ ಬನ್ನಿಮರದಂತೆ!
 ಮೊಗ ಬೆವರೆ, ಕೊರಳುಬೈ, ಉಗುಳು ನುಂಗಿದನೇಕೆ
 ಕಹಿಮದ್ದ ನೆಕ್ಕಿದವನಂತೆ?

೩

ಕಂಡನು ಶಿವಾಜಿ ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿಯೊಡ್ಡಿದ ಬಲೆಯ
 ಕಿಂಡಿ ಖಾನನ ಕೈಯ ಮಿಣಿಯ
 ಗಾಳದಡಗಿನ ಚೂರು ಎಂಬುದನು! ಜೋಯಿಸಗೆ
 ಹೇಳಲೇಕನ್ನಿಗರು ಕಣಿಯ?
 ದಿಟ್ಟಿಯಲಿ ದಿಟ್ಟಿ, ತೆಕ್ಕಗೆ ತೆಕ್ಕ, ಎದೆಗೆದೆಯ
 ಕೊಟ್ಟು, ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ, ಮೈದಡವಿ,
 'ಸೋದರನೆ!' ಸೂಕ್ತಿಮಂತ್ರವ ಪರಿಸಿ, ಭೇದಾಹಿ
 ಯನ್ನು ಕಿಳ್ಳೆಡವಿದನು ಕೊಡವಿ.

೪

“ಧರ್ಮದಲಿ ನೀನೆನ್ನ ಬಂಧು-ಸೋದರನಿಂದು,
 ಒಂದೆ ಬಸಿರಿನ ಪಿಂಡ ನಾವು!
 ಅಣ್ಣ, ಕಂದೆರೆ, ತಾಯಿನೆಲದತ್ತ ನೋಡೊಮ್ಮೆ,
 ನಿನ್ನವರೆ ನೊಂದಿರುವ ನೋವು.
 ಖಾನನೂಳಿಗದಾಳು ನೀನೆಂಬುದನು ಬಲ್ಲಿ;
 ಅದು ಹೊಟ್ಟಿ ಹೊರೆದುಕೊಳಲನ್ನ.
 'ವ್ರಾಣಕಿಂತಲು ಮಾನ ಹೆಚ್ಚಿ'ಂಬ ಹುಟ್ಟಿನಲಿ
 ನಾನು ನೀನೂ ಬಂದೆವಣ್ಣ!

೫

“ಧರ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ದಾರಿ ತಪ್ಪೆನ್ನುವೆಯ?
 ನಮ್ಮಮನೆ ನಡುಗಂಬವನ್ನೇ
 ಮುರಿಯೆ ಕಾಂಬೆಯ? ಗತಿಸಿತೇ ರಾಜ್ಯದೊಡನೆಮ್ಮ
 ಮಾನವೂ? ತನ್ನ ಬಿಂಬವನೇ
 ಕಾಂಬನಕ ಕೇಸರಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಸ್ಮೃತಿಯಂತೆ-
 ಬಳಿಕ ನೆಗೆಯುವುದಾನೆ ಸೀಳಿ!
 ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೆಡೆಹಿಸಿಯದೇ ಕೇರಿ?
 ನಮ್ಮ ಹುಟ್ಟಿನದಕು ಕೀಳಿ?”

೬

“ನಾಡಿನಲಿ ನೆತ್ತರೋಕುಳಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದೆ ಕಾಣ!
 ಕಾಡಾಯಿತೇ ಜಮ್ನುದಾಣ?
 ಗುಡಿಗುಡಿಯ ಹುಡುಗೈದ, ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಹೊಲಿಗೈದ
 ಗೋಬ್ರಹ್ಮಣರ ಹೂಡೆದ ನಾಣ
 ಹೊತ್ತು ದಣಿದನೆ ಖಾನ? ಮತ್ತೇಕೆ ಸಂಧಾನ?
 ಮಾರಿಗೇತಕೆ ಕುರಿಯ ಕರುಣೆ?
 ಗೆದ್ದವಗೆ ಗೋಳುಂಟೆ? ಬಡ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಡೆಗೆ
 ಇಂತೇಕೆ ವಿನಯದನುಕರಣೆ?”

೭

“ಸತ್ಯದಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಹೇಳಣ್ಣ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ,
 ಸಂಧಾನದೀ ಮರ್ಮವೇನು?
 ಗರ್ತದಲಿ ಕೆಡೆಯಿಸದಿರೆನ್ನ ಓ, ಸೋದರನೆ,
 ಖಾನ ನೆನೆದ ಕುಕರ್ಮವೇನು?”
 ಕಣ್ಣ ನೀರೊರತೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಭಾಸ್ಕರನೆದೆಯ
 ಧರ್ಮಸಂಕಟಕೆ ತುಳ್ಳಿಸಿತು.
 ಭಾವರಸದಾಳದಲಿ ಬಗೆಯು ಮುಳುಗಾಡುತ್ತಿರೆ
 ಮೈಯು ಹೊಂಪುಳಿಯ ಮುಳ್ಳಿಸಿತು.

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೮

ಧೃತಿಯ ಕವಚವ ತೊಡಿಸಿದಂತೆ, ಶಿವ ಸೌಂದರ್ಯ
ಸತ್ಯಗಳ ಬೆರಸಿ ಬಳಿದಂತೆ,
ಮತಿಗೆ ಮಂಗಲ ಮಹಿಮೆ ಮೂಡಿದಂತೆ, ಸುಧಾದ್ರವ್ಯ
ಲೀವ್ಯವನು ಮೈಯು ತಳೆದಂತೆ,
ಕರ್ತಾರಶಕ್ತಿಯಗಣಿತ ಕೃನಾಕಿರಣಗಳ
ಲೀಲೈಯನು ಹೊಯ್ದು ಹೊಳೆದಂತೆ
ಭಾಸಿಸಲು ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ದಿಬ್ಬಾಧತೆಯ ಸೆರೆಗೆ
ಸಿಕ್ಕಿದನು, ಸರ್ವ ಮರೆತಂತೆ!

೯

ಸುಕೃತ ವಪುಸಡೆದಪ್ಪಿತೇ? ಭಾಗ್ಯ ಬಾಚಿತೇ?
ಅಖಿಲವೆತ್ತಿತೆ? ಮುಕುತಿ ತೆರೆದು
ತಳ್ಳಿಸಿತೆ? ತನುವ ತನ್ನಾತ್ಮವೇ ತಬ್ಬಿತೇ
—ಎನುವ ಬಗೆ ಚಿತ್ತದಲಿ ಬೆರೆದು
ಬಾಗಿದನು ಕೃಷ್ಣಾಜಿ, ಬೀಗಿದನು, ಮಾಗಿದನು
ಸಾಗಿ ಸನ್ನೇಹನೌಕೆಯಲಿ
ತೂಗಿ! ಪಂಚಪ್ರಾಣಗಳು ಜೊಂಪಿಸಿದುವಂತೆ
ಸ್ವರ್ಗೀಯತೆಯ ಸುರಕ್ಷೆಯಲಿ!

೧೦

ಜಾಗೃತಿ ಜ್ವಾಲೆಗೆದ್ದೋಡಿದವು ಬಗೆತಳದ
ತನುತಮಿಸ್ತದ ಹುಳದ ಹಿಂಡು;
ಜೇಂದೊಟ್ಟ ಜಿನುಗಿತೆನೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿಯೊರೆಯುವನು—:
“ಖಳರೆದೆಯು ದಗೆಯ ಸಿಡಿಗುಂಡು!
ನಂಜಿದೆಯ ಗಡಿಗೆಯಲಿ ಸುಧೆಯ ಹನಿಗಿಂಬಿಹುದೆ?
ಕಲ್ಲೊಂಬೆಗಿಹುದೆ ಕರುಳರಿತೆ?
ಚೇಳು ಮುತ್ತನು, ಬಳ್ಳು ನಿರ್ವಂಚನೆಯನರಿಯೆ,
ಖೂಳರೊರೆತದ ಸೋಗು ಸತ್ಯ!

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೧೧

“ನೆತ್ತರಲಿ ತುಂಡವದ್ದಿದ ಕಾಗೆ ಗಿಳಿಯೆ? ಗರಿ
ಕುತ್ತಿಕೊಂಡರೆ ಹದ್ದು ನವಿಲೆ?
ಸತ್ತಂತೆ ಮಲಗಿ ಹಾವಸೆಯ ನಡು ಹೊಂಚಿದರು,
ತುತ್ತುಗೊಳ್ಳದೆ ಮಿಗವ ನೆಗಳೆ?
ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಕಾಳಾಹಿ ನೆರಳೀಯೆ ಹೆಡೆಯರಳೆ
ಭೇಕವನು ಕಾದಿರುವ ಹೊಂಚು!
ಘಾತುಕರು ಸಂಧಾನ ತೋರಿ ವೈರಿಯ ಗೋಣ
ಮುರಿಯೆ ಮುಕ್ಕಡೆಗಿಡರೆ ಸಂಚು?”

೧೨

“ಬಿಣ್ಣೆಸಿದ ಹೃದಯವಲ್ಮೀಕವನು ಕುತ್ತಿರಿಯೆ
ತಿಣ್ಣ ಸುರಿಗೆಯ ಧಾರೆ ಬೇಕು;
ಸಣ್ಣ ತುರಿಗಜ್ಜಿಗಾದರೆ ಮೂಲಿಕೆಯ ಮದ್ದಿ—
ನೆಣ್ಣೆಯನು ತೊಡೆದರೂ ಸಾಕು.
ಹಮ್ಮಿನೆದೆ ಕುತ್ತಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗಿ, ಸೊಕ್ಕುಸಿರ
ತೇಂಕಿ, ಮತ್ತೇರಿದನಿಗೊಂದು,
ಲಯಬೀಜವನ್ನರೆದು ಹಾಲಾಹಲವನೆರೆದು
ಕುಡಿಸುವುದೆ ಸರಿಯಾದ ಮದ್ದು!”

೧೩

“ಧರ್ಮಪುರುಷರನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲೆಂದಾದರೂ
ಸೋಕಬಾರದು ದೋಷಹಸ್ತ;
ನಂದಬಾರದು ನಾಡ ಅಭಿಮಾನದುರಿಗೆಂದ
ದಾಷ್ಟ್ಯದಹನದ ಗುರಿಯ ಹೊತ್ತ
ಬಾನು ಬುವಿ ಸಾಕ್ಷಿ! ವಾಡಿಕೆಯ ಲೋಕೋಕ್ತಿಯಿ;
ನಾನೊರೆದುದನುಭವದ ಖಂಡ!
ಖಾನ ಕಳುಹಿದ ದೂತನಿದಕು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾತ—
ನಾಡಿ ಕೊಡಲೇ ತಲೆಯ ದಂಡ?”

ತಿನ ಲೀಶ್ಯ

೧೪

ಕೈಮುಗಿದನಂತೆಂದು ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ತಲೆಬಾಗಿ
ಕರುಳ ಹುರಿಯನು ಜಗ್ಗಿದಂತೆ.
ಕಣ್ಣಂಚಿನಲಿ ನೀರು, ಮೈಬೆವರು: ಪೆರೆಗಲ್ಲ
ಮೂರ್ತಿ ಕೌಮುದಿಗೆ ಹನಿವಂತೆ!
ಯಾವ ಮೋಹನಮಂತ್ರ ಮರ್ಮವನ್ನೊರೆಯಿಸಿತೋ
ಶಿಲೆಯ ಸಂದಿನ ಒಸರಿನಂತೆ?
ಕಡಲಿನಾಳಕ್ಕಿಳಿದ ಉಪ್ಪಿನುಂಡೆಯು ಕರಗೆ
ಸೋಜಿಗವೆ? ಬಿದಿರೆ ಕೊಳಲಲ್ಲೆ?

೧೫

ಭಾವಸಂಸ್ಕಾರದೊಳೆ ಮಾನವತೆ ಮೈಮೂಡಿ
ಬಾರದೇ? ಹುಳುಕಿರದ ಬೀಜ
ತೇವ ಗೊಬ್ಬರ ನೆಲದ ಕೂಟದಲಿ ಮೊಳೆನೀಡಿ
ತೋರದೇ? ಶ್ರೀಗಂಧ ಭೂಜ
ತೇಯೆ, ಮೇಣುರಿ ಸೀಯೆ ತನಿಗಂಪ ತೀಡುವುದು
ತಿರೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಂಡ ಸತ್ಯ;
ಚಿದ್ರವಿಯ ಕರಭವಿಯನಾಂತು ಬಗೆಯರಳದಿರೆ
ನರಕವನು ಮಿಗಿಸದೇ ಮರ್ತ್ಯ?

೧೬

ವಿದ್ರೋಹದುಡಿಯಲ್ಲ ವಿಶ್ವಾಸಮಣಿಯಿರಲು
ಲೋಕವಪ್ಪದು ನಾಕಬಿಂಬ.
ವಿಶ್ವನಿಯತಿಯ ವಿಭೂತಿಯ ಮಾರಣಾಹುತಿಯ—
ಕೊಂಬ ಕೆಟ್ಟಿಣಿಕೆಗಳ ಕಂಬ
ಮುರಿಯಿತೆನೆ, ಮಾಯಕದ ಮಂಜು ಮಾಡದ ಮೂಲ
ಜರಿಯಿತೆನೆ, ಸಂದೇಹಜಾಲ
ಹರಿಯಿತೆನೆ, ಕಣ್ಣರಳಿಸಿದ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೊತ್ತ
ಕೃಷ್ಣಾಜಿಯುಪಕೃತಿಯ ಸಾಲ!

೧೭

“ಸಂಧಿಗೊಪ್ಪುವೆನೆಂಬ ಬಿನ್ನಹದ ಜೇನ ಸವಿ
ಬಿಂದು ಖಾನನ ಕಿವಿಗೆ ಜಿನುಗಿ
ಗುಂಗೇರುವೋಲಾ ಹೇಡಿಯೆಂದೆನ್ನ ಹಳಿಹಳಿದು
ನಂಬಿಸಣ್ಣಾ ಗುಟ್ಟು ಗುಣುಗಿ!
ಹುಲ್ಲೆ ಹೆಬ್ಬುಲಿ ಗವಿಯ ಹೊಗಲಳುಕದೇ? ಖಾನ-
ನಿರುವೆಡೆಗೆ ನಾನೆ ಬಹೆನೆಂತು?
ಹೆಳವ ಹಿಮಗಿರಿಯೇರುವಂದು, ಬಡ ಸಾರಂಗ
ಸಿಂಹನೆಡೆ ಸರಿವುದದೆಯಾಂತು!

೧೮

“ಹೇಡಿಗಳ ಹೊಳ್ಳೆದೆಯ ಭಾಂಡ ಬರಿದೇ ಬರಿದು,
ಸೋಗದರ ತೋರಿಕೆಯ ಸದ್ದು!
ಬಡ ಶಿವಾಜಿಯು ಹೆದರಿ ಹೆಣವಾಗಿ ಮಣಿದಿಹನು
ಬಡಿವಾರ ಬೆಟ್ಟದಿಂ ಬಿದ್ದು!
ಖಾನನಿತ್ತಭಯ ಸಂಜೀವಿನಿಯ ನೆಕ್ಕಿ, ಸ-
ನ್ಮಾನವೆಂದೇ ತಿಳಿದ ಹುಂಬ,
ಮಾನದುರಿ ಮಸಿಯಾಗಿ, ತಾನೆ ಮುದವಶನಾಗಿ
ಸಾಮಂತಿಕೆಯ ಸಿರಿಯ ಕೊಂಬ!

೧೯

“ಕೊಂಡಿಯೂರುವ ಮೊದಲು ಕೊಳ್ಳೆಯನು ಕೆಂಜೀಡ
ಮುಂಡಾಡದೇ ಮುದ್ದನಿಟ್ಟು?
ಮಿಗದ ಹಕ್ಕೆಯ ಹುಡುಕಿ ತಾನೆ ಹೋಗನೆ ಬೇಡ?
ಗಿಡುಗಗಿದಿರೇ ಗುಬ್ಬಿಯದಟು?
ಗಜ ಮೆಟ್ಟಿದೆಡೆ ಸಂದು, ಅಜದ ಗೊರಸಿಗೆ ಒಂದು
ಹೆಂಟೆ ಮಣ್ಣೂ ಹಿಸಿಯದಲ್ಲೆ?
ಖಾನನುದ್ದಾಮನೆನ್ನಯ ಡೇರಿಗೇ ಬರಲು
ಬಾನೊಡೆಯ ಬುವಿಗೆ ಬಂದಂತೆ!

ತನ ಲೀಲೆ

೨೦

“ಕವಿಯ ಕೈಯಲಿ ಕೊರಡು ಕೊನರುವುದು, ಮಹಿಮರಡಿ
ಮುಳುಗಿಸಿದ ಜಲ ಪುಣ್ಯತೀರ್ಥ!
ಅವಧೂತರಮಲ ದೃಷ್ಟಿಯ ಹರಕೆಯನು ಕೊಳ್ಳೆ-
ದವನ ಜನ್ಮಕ್ಕೇನು ಅರ್ಥ?
ನವ್ಯತೆಯ ನಡೆಗೆ ಹಳಮೆಯ ಹಾದಿ ತೆರೆಯುತಿರೆ
ದಿವ್ಯತೆಯ ನೋನುವುದು ಮರ್ತ್ಯ.
ಕಾದಿರುವೆನಾ ಖಾನನಾಗಮನಕಾಗಿ! ಕೃಪೆ-
ಯಾನುವದೆ ನಮಗುಳಿದ ಕೃತ್ಯ.

೨೧

“ವಾಪಿಗಳನುದ್ದರಿಸೆ ಪಾವನಾತ್ಮರ ಪುಣ್ಯ
ಗಮಿಸದೇ? ಕತ್ತಲೆಯ ಸೆರೆಗೆ
ವಾದ ಬೆಳೆಸನೆ ರವಿಯು? ಖಾನನಂಧಾ ಮಾನ್ಯ-
ನಾಗಮನ ಗೌರವದ ಕೊಡುಗೆ!
ನಮ್ಮ ಜನ್ಮದ ಸುಕೃತಿ, ನೆಮ್ಮದಿಯ ಸುಖಶಾಂತಿ-
ಗಳೆ ಖಾನನಾಕೃತಿಯ ತಳೆದು
ಬಿಜಗೈದು ಬಡ ಶಿವಾಜಿಯ ಗುಡಲ ಶುದ್ಧಿಸಲಿ
ಭಾಗ್ಯದಲಿ ಬಡತನವನಳೆದು!”

೨೨

ಎನ್ನುತ ಶಿವಾಜಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ಮಾತನು ಕಿವಿದು
ಖಿನ್ನತೆಯು ಕಳಲಿ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ
ಧನ್ಯಭಾವದ ಬಾನ ಬೆಳ್ಳಿಯಾದನು, ಕಣ್ಣು
ಕೊನೆಯ ಸೌದರ್ಯದಲಿ ಸಿಲುಕಿ.
ಭಾಷಾರ್ಥವನು ದಾಟಿ ಬಗೆಯ ಪದಕವ ನಾಟಿ
ಭಾವ ವೈಧೂರ್ಯ ತೆತ್ತಿಸಿತು
ಮಾವಿಭೂತಿಯ ಕಾರ್ಯಸೂರ್ಯ ಬೆಳಗದ ಮರಿಯ
ತೋರಲಹುದೇ ತಿರಿಯ ಸುತ್ತ?

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೨೩

ಕೈಮುಗಿದು ಹೊರವಂಟ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ವೈಕುಂಠ
ದ್ವಾರವನು ಬಿಡುವ ಜಯನಂತೆ!
ದುರ್ಗಸೋವಾನಗಳನಿಳಿದನಾ ಕೈಲಾಸ-
ವನ್ನಿಳಿವ ವೃಷಭನೆಂಬಂತೆ.
ಸಗ್ಗ ಮುಚ್ಚಿತು, ದುರ್ಗ ಬಾಗಿಲಿಕ್ಕಿತು! ನರಕ
ಪಥವಿಡಿವನೇನು ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ?
ಕರ್ಮಲೀಲೆಯ ಕಂಡರಾರು? ಖಾನನ ಬಳಿಗೆ
ನಡೆದ- ಮುಚ್ಚಿರೆ ಹೃದಯಪದ್ಮ.

[ಕದಿರು ನಾಲ್ಕು]

೧

ಕೆಸರ ಕುಪ್ಪೆಯ ದೆಸೆಗೆ ಕೇಕಿಯೆನೆ, ಕಟುಕರಿಡೆ
ಕಾರುಣ್ಯವೆನೆ ಕರ್ಮಚಾರಿ ನಡೆದು
ಖಾನನೂರಿದ ಡೇರಿ ಸೇರಿದನು; ಮುಳ್ಳು ಪೊದೆ
ಯನು ಮೊಲ್ಲೆಯಾಧರಿಸಿತೆನಲು ಹಿಡಿದು.
ವರದಿಯೊಕ್ಕಣೆಯ ಕಿವಿಯಲ್ಲೆ ದಳಪತಿ ಮುಖ್ಯ-
ರೆಲ್ಲವರು ಖಾನನಿಕ್ಕಲದಿ ಕುಳಿತು
ಕಾದಿಹರು- ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಹಾದಿಯನ್ನೋಲಗದಿ,
ಬೋಧವನು ಸುರಿಯ ಸೊಕ್ಕಿನಲಿ ತೊಳೆದು!

೨

ಮತ್ತೇರಿ ಮುಚ್ಚಿದರೆಗಣ್ಣು, ಗಾಂಜದ ಕೊಳವೆ
ಯನ್ನೆಳೆದು ಹೊಗೆಯಾಗಿವೆ ಹೊಲಸು ಬಾಯಿ,
ಹೊದರು ಗಡ್ಡವ ತೀವಿ ಕೆದರು ವಿಸಾಸೆಯ ನೀವಿ,
ತಲೆತುರಿಸೆ ತೂರಿ ಮಾಲಿದ ತುರಾಯಿ!
ಹೆಡೆಬಿಚ್ಚಿ ತೂಗಿ ನಂಜುಸಿರ ಕಾರುವ ಭೋಗಿ
ಯೋಲ್ ಭಯಾನಕನಾಗಿ ಕುಳಿತ ಖಾನ
ಸತ್ಯತಿಯ ಸೊಂಪಿನೆಳೆ ಬೆಳೆಯ ತೊತ್ತುಳಿತುಳಿಯೆ
ಕಾದಿಹ ಕೃತಾಂತನಗಡೆದ್ದ ಕೋಣ!

೩

ಸಭೆಗೆ ಬಂದನು ಕರ್ಮಜಾರಿ ಕೃಷ್ಣಾಜಿಯದೊ:-
ಉಬೆಯೋವರಿಯನುಳಿದ ಕದಳಿಯಂತೆ!
ಕಣ್ಣು ಕಿವಿಯಾಗಿ, ಕಿವಿ ಕಣ್ಣಾಗಿ, ಮೈಯೆಲ್ಲ
ಕಣ್ಣಿವಿಗಳಾದಂತೆ ಮೌನ ಮುತ್ತೆ!
ಉಭಯಸಂಕಟದ ಸುಳಿಯಲ್ಲೊಂದು ಕಾಲು, ಋತ-
ದಭಯ ತಟದತ್ತಣಕೆ ಮನದ ಮಾಲು!
ಕೋಲುಡಿಯದೋಲ್ ಹಾವ ಹೊಡೆಯುವೋಲ್, ನಾಚ್ಯಾರ್ಥ
ಸೂಚ್ಯಾರ್ಥಗಳ ಹೆಣೆದನೆಳೆದು ನೂಲು.

೪

“ಒಕ್ಕಣಿಸೆ ಸನ್ನಿಧಿಯ ಕೊಡುಗೆಯ, ಶಿವಾಜಿ ಬಲು
ಬೆಕ್ಕಬೆರಗಾಗಿ ಕಣ್ಣಾಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟನು;
ಹಾವು ಹತ್ತಿದ ಹಂದೆಯಂತೊಮ್ಮೆ ತತ್ತರಿಸಿ
ಮತ್ತೆ ಸಾವರಿಸುತಲೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟನು.
ಹೇಡಿಯಾತನ ಬಗೆಯ ಬೆದರು ತರಗಿನ ಮೇಲೆ
ಸಂಶಯದ ಹುಳುವೊಮ್ಮೆ ಹರಿದಾಡಿತು;
ಹುಳುವ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದ ಹುಸಿನೆಚ್ಚಿಕೆಯ ಕೋಳಿ
ಕುಕ್ಕುತ್ತ ನುಂಗಿ ಕೆಲೆದೇ ಬಿಟ್ಟಿತು!

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೫

“ನಡೆನುಡಿಯೊಳೇನೊಂದು ಒಡಕು ತೋರದ ಹಾಗೆ
ದೃಢವಾಣಿಯಿಂದ ನಾನೊರೆದ ಮಾತು,
ಬಡ ಶಿವಾಜಿಯ ಬಗೆಯ ಬೆಚ್ಚು ಗುಡಿಲಿನ ಮೇಲೆ
ಬಿಡುಗಡೆಯ ನಂಬಿಕೆಯ ಗುಡಿಕಟ್ಟಿತು.
ಉರುಳಿಸೆಯನೇ ಬಿಯದನೋಡಿ ದಣಿದಾ ಮೇಲೆ
ಸಂದಿಯಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರಲು ಹುಲ್ಲೆ ಗೊರಸು?
ಅಂತೆ ನಾನೂ ಕವಡುಕಣ್ಣಿಯುರುಳನ್ನೊಡನೆ
ನೆಚ್ಚುನುಡಿಯಂತೆಸೆದೊಂದು ಬೀಸು!

೬

“ಹೇಳಿದೆನು- ‘ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಮತಿ ಖೂಳತತಿ-
ಗೇ ವಿಸಾಸಲಾಗಿಟ್ಟ ವಾಮಮಾರ್ಗ;
ತೋಳ ತೀಟೆಯ ಕದನ ಕಂಠೀರವನು ಖಾನ
ಮೆಚ್ಚಿದವನಿಗೆ ಮೂರೆ ಗೇಣು ಸಗ್ಗ!
ಮುಳಿದರೋ ಬಡವುಗಳ ಬೊಮ್ಮ ಬರೆಹದ ಬಂತಿ
ಅಳಿಯಿತೆನೆ ಸಾಕ್ಷಾತು ವಿಲಯರುದ್ರ!
ಒಳಿತು ಸಂಧಾನವನ್ನೊಪ್ಪಿದರೆ, ಗದ್ದುಗೆಯ
ಗೆಳೆತನದ ಭಾಗ್ಯದಲಿ ಬಾಳು ಭದ್ರ’.

೭

“ಕೇಳಿದನು ನೆಮ್ಮದಿಯ ನೆಲದಿ ಬಗೆಯೊರಳೆಯನು
ಹೂಳಿ, ಹೆಣ್ಣುರುಕತನವನ್ನು ಹೋಳಿ,
ಮೊಗವರಳಿ, ಮನಮರುಳಿತಾದರೂ ಧೈರ್ಯದುರಿ
ಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿಸದಾಯ್ತು ಹುರುಡುಗಾಳಿ.
ಬೆದರಿಕೆಯ ಬೇವು ಕಾಣದ ಹಾಗೆ ಬಿನ್ನಹಕೆ
ಹದಗೂಡಿ ವಿನಯದ ರಸಾಯನವನು,
ತೋರಿದ ಶಿವಾಜಿ ತಳಿಗೆಯ ತರುಣಿಯೆನುವಂತೆ
ಬಹು ವಿಧೇಯತೆಯೆನುವ ಬಾಯಿನವನು.

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೮

“ಗಿಳಿ ಬಿಡಾಲದ ಸನಿಯ ಸುಳಿಯ ಬಲ್ಲದೆ ಒಂದೆ
ನಿಳಯದಲಿ ಸಾಕಿದ್ದರೂ? ಶಿವಾಜಿ
ಸುಳಿವನೇ ಸ್ನೇಹವನು ನಂಬಿದ್ದರೂ? ಹಂದೆ
ಗಳಿಗೆಗೊಮ್ಮೆ ಸಾವನತ್ತಿ ಅಂಜಿ?
ಅದಕಾಗಿ ಬೇಡಿದನು- ‘ಖಾನರಂಥಾ ಮಾನ್ಯ
ಮಹಿಮರಾಗಮನ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು
ಒದಗಿಸೆ’ಂದೆನ್ನೊಡನೆ! ಬಡವನ ಕುಟೀರಕ್ಕೆ
ಅಡಿಯಿಡಲು ಅಳುಕುವಿರಿ ಎನ್ನಲೇನು?

೯

“ಕೇಸರಿ ಕುರಂಗದಡೆ ಕೇಸುರಿಯು ತೂಲದೆಡೆ
ಬೀಸುಬಲೆ ಹಕ್ಕಿಯೆಡೆ ಹೆದರಲೇಕೆ?
ಔಷಧಿಯೆ ರುಜಿಗಂಜಿ, ಮುಂಜಾನೆಗೇ ಸಂಜೆ
ಮೂಡದೇ? ತಮಗೆ ನಾನೊರೆವುದೇಕೆ?
ಅದರೂ ಮಾತುಗೊಡಲಿಲ್ಲ; ಖಾವಂದರಲಿ
ಹೋದೊಡನೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಬೆನೆಂದೆ.
ಬೇಡಿಕೆಯ ಬೀದಿಯೊಳೆ ಮುಳ್ಳಡಕಿದಂತೆ ನಾ-
ನಾದಿಯೊಳೆ ಹೊಣೆಯಿಂದ ಜಾರಿಕೊಂಡೆ!

೧೦

“ಕಾರ್ಯವಾದರೆ ಸಾಕು, ಕಾರಣದ ಕತವೇಕೆ?
-ಎನ್ನುವುದು ಸಾಧಕರ ಬಲ್ಲಬಳಸು!
ಕಾಡಾಡಿಯೊ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಡೆಗೆ ಖಾನರೇ
ಪಾದ ಬೆಳಸುವುದೊಗ್ಗದೆನೆಗೆ, ಹೊಲಸು!
ನಾಡ ಗಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುಮ್ಮವನು ಗೋಣ್ಣುರಿದು
ನಮ್ಮ ಜೋಳಿಗೆಗಿಡುವ ಕಾಲವಹುದು;
ನಾಡಾಡಿಯಾಹ್ವಾನಕಾಗಿ ಹೋದರೆ ಮಾನ
ಬಾಡದೆಂದೂ ಕೂಡ ಬಗೆಯಬಹುದು.

೧೧

“ಕರ್ನೋಡ ಕೊತ್ತಳದ ಮೇಲೆ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲು
ಕೊಂಕಿ ಕಂಡರು ಕಣ್ಣ ಕೋರೈಸದೆ?
ಕೃವಣನ ಕಲಂಬಿಯನು ಕಮಲಾಲಯೆಯು ತಾನು
ಸೇರಿದರು ಸಿರಿಯ ಗೌರವಕೆ ಕುಂದೆ?
‘ಕಾಡಾಡಿಯವನೆಂಬ ಕೀಳ್ತನವು ಕುನಿಸಲ್ಲ’—
ಎನ್ನುವಿರೆ ಕೂಡಿರುವ ಕಟ್ಟಾಳ್ಗಲೆ?
ಶುದ್ಧಿಗೂ ಹೊಲೆಯುಂಟೆ?— ಎಂದು ಕೇಳದಿರಣ್ಣ,
ತಿದ್ದಿ ಊದುವೆನೆನ್ನ ತರ್ಕಕಹಳೆ.

೧೨

“ಕುಳ್ಳನಾತನು ಖಾನರೊಂದು ಕೈಗೆಣೆಯಲ್ಲ,
ಕಂಕುಳಡಿಗೂ ಬರನು; ಕೂದಲೊಂದೂ
ಕೊಂಕದವನಿಂದೆಂಬೆ! ಬಸಳೆ ಬೀಳಿನ ಬಿಲ್ಲ
ಬಾಗಿಗಂಜಲು ಸಲ್ಲ; ಆದರೊಂದು
ಸಂದೇಹ ಶಫರಿ ಸೊಂಡೆಯ ನೀಡಿ ಮೇಲೆದ್ದು
ಶಮೆಸರೋವಾರಿಯನು ಕಲಕುತಿಹುದು!
ಗುಡ್ಡೆಗಾಡಿನ ಗಂಡಿಗುಂಡಿಗಳ ಪರಿಚಯದ
ಗುಟ್ಟರಿಯೆವೆಂದು ಮನ ಮುಲುಕುತಿಹುದು!

೧೩

“ಶಂಕೆಯೆನೆ ರಾವುಗನ್ನಡಿಯ ನಿಡುನೋಟಕ್ಕೆ
ಸಿಕ್ಕ ಮೂಕನ ಮುಖವಿಕಾರದಂತೆ,
ಮೂಡಿದೊಡೆ ಮೂರಾಗಿ ಮುಸುರಿ ಮೂವತ್ತಾಗಿ
ಕೂಡುವುದು ಕೆಂಜಿಗದ ಹಾರಿನಂತೆ!
ಅಂತೆನ್ನ ಮನದ ಮಾಮರಕೆ ಬಂದಣಿಕೆಯೆನೆ
ಹತ್ತಿರುವುದನುಮಾನವಿಂತು—ಏಕೆ?
ಮಿಕ್ಕವರ ಮಂತ್ರಣವ ಮನದಂದು, ಖಾನರೀ
ಮುಕ್ಕನೆಡೆ ಸಾರೆ ತುಸುವಿರಲಿ ಜೋಕೆ!

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೧೪

“ಕಗ್ಗಲ್ಲ ಕಟೆಯಲ್ಲೆ ಮೊಗ್ಗೊಂದು ಚೇಣವೇ?
ಕಕ್ಕಡವನಾರಿಸಲು ಕುಂಟು ನೊಣವೇ?
ಬಗ್ಗಿಸುವ ಪಿಕದೇದುರು ಬೊಂಕು ನರಿಗಾನವೇ?
ಖಂಡಿ ಭಾರವ ಮಿಕ್ಕಲೊಂದು ಮಣವೇ?
ಬಲ್ಲೆನು ಶಿವಾಜಿಯಳವಿಯನಂತೆ! ಖಾನರಿಗೆ
ಹುಲ್ಲೆಣಿಕೆ; ಆದರೂ ಹಗೆಯ ಹಾವು—
ಹಲ್ಲ ಕಳಚಲು ಕೈಯ ತಳ್ಳುವೆಡೆ ಎಚ್ಚರವು!
ಗಾರುಡಿಗರಿಗೆ ಹೇಳಲೇಕೆ ನಾವು?”

೧೫

ಮೊದಲೆ ಮೋರಿದ್ದ ಮದಿರೆಯ ಮತ್ತಿನುಬ್ಬೆಗಕೆ
ಹೊಗಳುಹೆಂಡವ ಹೊಯ್ದು ಬೆರಸಿ ಬೆರಸಿ,
ಸಂಧಿಯಲಿ ಸಂತರ್ಪಣೆಯ ಗೈಯುವವನಂತೆ
ತಂದ್ರತೆಯ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕಲಸಿ ಕಲಸಿ,
ನಡುನಡುವೆ ಕೆಣಕುನುಡಿ, ಒಡನೊಡನೆ ಅಣಕನುಡಿ—
ಗಳನು ಹುರಿಗಡಲೆಯೆನೆ ತಿನಿಸಿ ತಿನಿಸಿ
ಮರೆವಿನ ಮಹಾರ್ಣವದಿ ಮುಳುಗಿಸಿದನಾ ಖಾನ—
ನನ್ನು ಕೈಚಿಟಿಕೆಯಲಿ ಕುಣಿಸಿ ಕುಣಿಸಿ!

*

*

*

*

* * * * *

೧೬

ಅರುವತ್ತನಾಲ್ಕು ಹೆಂಡಿರ ಸರಸಕೇಳಿಗಳ
 ಸುರಭೋಗವುಣುತಿದ್ದ ಖಾನನಿಂತು
 ಧರಕೆ ದಂಡನು ಕೂಡಿ ಹೊರಟಿದ್ದ ಘಟನೆಯನೆ
 ವಾರವೊಂದರ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಮಾತು!
 ಬಿಜಪುರದ ಕೋಟೆಕೋಟೆಗಳನೊಂದೊಂದಾಗಿ
 ಭುಜಿಸುತ ಶಿವಾಜಿ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು,
 ಎಳೆಯ ಸುಲ್ತಾನನಾಲಿಯ ತಾಯಿ ಹಲ್ಮಸೆದು
 ಬಿದಿಯ ಬಟ್ಟಲ ತುಂಬಿ ಕೈಗಿತ್ತಳು!

೧೭

ಬಿಜಪುರದ ಬಿಂಕ ಬಾರಾರಾಣಿಯಾಕೃತಿಯ
 ತಳೆದೋಲಗದ ತಂಪುದಾಣದಲ್ಲಿ,
 ಕೆಚ್ಚಿನೊಳೆ ಕಟಿದ ಕಟ್ಟಾಳ್ಗಳಿವರೆಂಬ
 ಹುಚ್ಚುಹುಸಿ ಹೊಂತಕಾರಿಗಳ ನೆರಹಿ,
 “ತುಂಡು ತುಡುಗನ ಹೊಡೆನ ಗಂಡುಗಳೆ ಇಲ್ಲದಿರೆ
 ಮಿಂಡಿಯರ ಒಳಮನೆಯೊಳಡಗಿಕೊಳ್ಳಿ!
 ಖಂಡೆಯನ ಬಿಡಿ; ಕೈಗೆ ಕಂಕಣವ ತೊಡಿ; ಮೈಗೆ
 ಕೊಂಡುಡಿರಿ ಸೇಲೆ-ಗಂಡುಡುಗೆ ತಳ್ಳಿ!”

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೧೮

“ಬಾಳೂ ಡಿರುವ ಬೀರದಾಳ್ತನವು ಬತ್ತಿತೆನೆ
ಕೂಳೊಣಿಯಾದರೇಂ ಬದುಕಿನಿರವು?
ತೋಳೊಂಡ ಭುಜಕಲೆಯ ಬಿಟ್ಟು, ತೊಡುಗೆಯ ತೊಟ್ಟು
ತಲೆಬಾಚಿ ಹೂಮುಡಿಯಿರಣ್ಣ ನೀವು!
ಒತ್ತಾಯವೇ? ನಿಮ್ಮನೊತ್ತಿ ಕಳುಹೆವು ಧುರಕೆ
ಆದರೂ, ಎಂತೆಂದು ಹೇಳಿರೊಮ್ಮೆ;
ಮತ್ತಾದರೂ ಶಿವಾಜಿಗೆ ನಾಡ ಗದ್ದುಗೆಯ-
ನೊತ್ತೆಯಿಟ್ಟರೆ ಚೆನ್ನವದುವೆ ಹೆಮ್ಮೆ!

೧೯

“ಕತ್ತಿಗಾದರೆ ಕೋರ ಬೇಕು, ಬೆತ್ತಕೆ ಬೇಕೆ?
ಷಂಡರಿಗೆ ಸತಿಯರೆನೆ ಹಿರಿಯ ಕಾಟ!
ಕೈಹಿಡಿದ ಕಾಂತೆಯರ ಕಳುಹಿರಿ ಮರಾರರಿಗೆ
ಕಲಿಗಲೆ ಬೇಕು ಕಾಮಿನಿಯ ಬೇಟೆ?
ಮಾನವನು ಹುಗಿದು, ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನಗಿದು ತನು
ಹಗುರವಾಗಲು ಶತಾಯುಗಳ ಬಾಳು.”
ಎಂದು ಹೀಗಳೆದೊಡಲ ಬಿಂದಿಗೆಯೊಳುನ್ನಾದ
ತಪ್ಪತ್ತೈಲವ ತುಂಬಿ ಜರೆದಿದ್ದಳು.

೨೦

ಮೋನಮೂಟೆಯ ಹೊತ್ತ ಮುದಿಗೊಳಿಗಳೊ, ಹರಣ
ದಂಜಿಕೆಯ ಚಳಿಜರದ ಜಳ್ಳಾಳ್ಗಳೊ?
ಒದ್ದೆ ಹೇನುಗಳೊ, ಹೇಂಟೆಗಳೊ? ನಾಲಗೆಯು ಒಣ-
ಗಿದ್ದ ಬಿಕ್ಕಲ ಭೀರುಗಳೊ? ಪಾಳ್ಗಳೊ?
ಮಂಡಿಸಿದ್ದರು ಸಭೆಯಗೊಂಡರಣ್ಣದ ಕಡಿದ
ತುಂಡುಗುತ್ತಿಗಳಂತೆ ಮಂಡೆ ಬಾಗಿ,
ದಿಂಡನಫಜುಲ್ ಖಾನನೊಬ್ಬನೇ ತಲೆಯೆತ್ತಿ
ಕಂಡಿದ್ದನೇ ಕೊಬ್ಬನುಂಡು ತೇಗಿ?

ತೀವ ಲೀಡ್

೨೧

ಹಮ್ಮುಹಾವಸೆ ಮತಿಯ ಕೊಳದಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು;
ಬೊಮ್ಮ ಬರೆಹದ ಬಂತಿಯಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು!
ಹೇವಗೆಸರಿನ ಹಳ್ಳದಲಿ ಕಾಲು ಹುಗಿದಿತ್ತು;
ಲಯಸಂಧಿಯಲಿ ಜೀವ ಜೀಕುತಿತ್ತು!
ರಣಚಂಡಿ ರುದ್ರನಾಟ್ಯದ ರಂಗಮಂಟಪದಿ
ಝಣುರೆನುವ ಗೆಜ್ಜೆಯುಲಿ ತುಂಬುತ್ತಿತ್ತು;
ಜವನಾಳುಗಳ ಗೈತಕಿಂಬಾಯ್ತು! ಖಾನನಲಿ
ಜರ್ಫುಬ್ಬಿ ಮಾತಂದು ಜೃಂಭಿಸಿತ್ತು!

೨೨

‘ವಾಯಸದ ಸವಿಯಣ್ಣನಿಗೆ, ಹುಳಿಯ ತೇಗುಗಳ
ಆಯಾಸವನುಜನಿಗೆ’- ಎಂಬ ನೀತಿ,
ಮಾಯೆಯನು ಗೆಲದ ಮುನಿ ಮಹಿಮನಂದದಿ ನಟಿಸಿ
ಬಾಯ್ಬಲದಿ ಬದುಕನೇ?- ಅಂಧ ರೀತಿ!
ನಂಜುಕ್ಕಿ ಬರೆ ನೀಲಕಂಠಗಿಂದವರೆ, ಸುಧೆ
ಸಂಜನಿಸೆ ಸುರರು ತನತನಗನ್ನರೇ?
ಹೆರರ ಮಕ್ಕಳ ದೂಡಿ ಮಡುವಿನಾಳವ ಕಾಂಬ
ಅರರೆ! ಬಾರಾರಾಣಿಯೆಂಧ ಚದುರೆ!

೨೩

ಶಾಕಿನಿಯರೋಕುಳಿಗೆ ಕೆನ್ನೀರ ಹೊಳೆ ಹರಿಯೆ
ಮೇಕೆಗಳ ಗಂಟಲೊಸರಿದುವ ಚಿಲುಮೆ
ಬೇಕಲ್ತೆ ಮಾರಿ ಭಜಕರಿಗೆ? ಬಾರಾರಾಣಿ
ಬಕುತಳಿನೆ, ಖಾನ ಕುರಿಗೇನು ಕಡಿಮೆ?
ಗದ್ದುಗೆಯ ಗೌರವದ ಕಣಗಲಿಯ ಸರದೊಡಿಸಿ,
ಬಿರ್ದು ಬಾಜನೆಗಳನು ಬಡಿದಳಾಹ!
ಮೊದ್ದು ಮಂದೆಯ ಬಳಗದಂಜಿಕೆಯ ಕಳೆಯಲ್ಕೆ
ಗದ್ದಲದ ಗುಂಗಿನಲು ಕೀರ್ತಿಮೋಹ!

ತವ ಲೀಶ್ಯ

೨೪

ಉಬ್ಬಿದನು ಖಾನ ಕೊಬ್ಬಿದನು, ಗೂಟಕೆ ಗೋಣ
ಬಿಗಿದ ಮಾತಿನ ತೋರಣವನೆ ಮೆದ್ದು!
ಬೊಬ್ಬಿರಿದನೋ ಪೂಣ್ಣನೋ? ಜೀವ ದೇಹಗಳ
ಬಿಬ್ಬಿರಿಯಿಸಿದನೋ ಬೆಸುಗೆಯನು ಒದ್ದು?
“ಗುಡ್ಡದಿಲಿಯನು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿಕ್ಕಿ ಹಿಡಿತಹೆನು;
ಬಡ್ಡುಗತ್ತಿಗೆ ಸಾಣೆ ಬೇಕು ರಾಣಿ!
ಅಂತೆಯೇ, ಧುರಧೀರರಧಿಕಾರ ಗೌರವಕೆ
ಬೇಕಲ್ಲ ದಳಪತಿಯ ಪಟ್ಟದೇಣಿ?”

೨೫

“ಸವಿ ಮಾವಿನೋಟಿಯೂ ಮರುನೆಲದಿ ಮುಂಗುವುದೆ?
ಮುಗಿಲು ತಂಗಾಳಿಗಲ್ಲದೆ ಮಳೆವುದೆ?
ಕಲಶವಿಡೆ ಸೌಧಕಟ್ಟುವ ಕಾರ್ಯ ಮೊದಲಲ್ಲೆ?
—ಬಳಸು ನುಡಿಯಿದರರ್ಥ ತಮಗರಿಯದೆ?
ಸೈನ್ಯ ಸಂದೋಹಗಳ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವಿರೆ
ಸಹಿಸುತಿದ್ದೆನೆ? ಶಿವಾಜಿಯನು ಕಟ್ಟಿ
ಕಟಿದಾಮ ಬಿಗಿದು ಕುಣಿಸೆನೆ? ರಾಣಿಯೋಲಗದಿ
ಭಟರ ಮೋಜಿಗೆ ಕಪಿಯ ನಾಟ್ಯಗೋಷ್ಠಿ!”

೨೬

ಎಂದು ನಿಡುಸುಯ್ದುಗುಳ ನುಂಗಿದ್ದನಾ ಖಾನ
ತನ್ನ ಬಗೆಹಂಬಲವ ಮುಂದು ಮಾಡಿ!
ಮೃತ್ಯುಶಯ್ಯೆಯ ಮೇಲು ಮರ್ತ್ಯಮಾಯೆಯ ಗೀಳು
ಬಿಡುವುದೇ? ಏನು ಈ ಜಗದ ಮೋಡಿ!
ಬೇರ ಬಲ್ಲಳಿಗೆಲೆಯ ತೋರಿದಂತಾಯ್ತೊಡನೆ
ಬಾರರಾಣಿಗೆ ಖಾನನೆದೆಯ ಗುಟ್ಟು.
“ವೀರಾಗ್ರಣಿಯೆ, ನಿನ್ನನುಳಿದಾರು ದಳಪತಿಯ
ಗೌರವಾರ್ಹರು?” ಎಂದಳಿದ್ದು ನಿಂತು.

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೨೭

ಮಂತ್ರಿಮುಖ್ಯರ, ಕರ್ಮಚಾರಿಗಳ, ಬೇಹಿಗರ
ಚತುರಂಗ ಬಲಬಲದ ದಳಪತಿಗಳ,
ವ್ಯೂಹತಂತ್ರರ, ಶತಸ್ಥಿಗಳ ಸುಜ್ಞರ ನೆರಹಿ,
‘ಸರ್ವ ಸೇನಾನಿ ನಾಯಕನು ಖಾನ’—
ಎಂದು ಸಾರಿದ್ವಳಧಿಕಾರ ದಂಡವನಿತ್ತು;
ಯಜ್ಞಾಶ್ವವನು ಪೂಜೆಗೈಯುವಂತೆ!
ಜನ್ಮ ಸಾಫಲ್ಯವಾಯ್ತೆಂದು ಬಗೆದನು ಖಾನ,
ತೊಟ್ಟುಡಿದ ಗುಗ್ಗುಳದ ಕಾಯಿಯಂತೆ!

೨೮

ಸರ್ವ ಸೇನಾನಿ ಪದವಿಯ ಗೌರವವನಾಂತು,
ಭವಭಾರವನು ಹೊತ್ತ ಜೀವಿಯಂತೆ,
ಭವ್ಯಾಂಬರವನುಟ್ಟು ಭೂಷಣಂಗಳ ತೊಟ್ಟು
ಕುಲಿಮೆಯಲಿ ಬೇವ ಬೆಂಗೋವೆಯಂತೆ
ಸಿಂಗರದಿ ಜಗಜಗಿಸಿ, ಎದೆಗುದಿಗೆ ದಗದಗಿಸಿ,
ಜಯದ ಬೇಡಿಕೆಗೆನೆ ಮಸೀದಿಗೆಂದು
ಖಾನ ಬರುತಿರಲವನ ದೂರದೊಳೆ ಕಂಡೊಬ್ಬ
‘ಖಾಜಿ’ ಕೂಗಾಡಿದನು ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದು!

೨೯

...ರುಂಡವಿಲ್ಲದೆ ಬಸಿವ ರಕ್ತಧಾರೆಗೆ ತೊಯ್ದ
ಮುಂಡದೆಡೆ ಪಕ್ಕದಲಿ ಕರುಳ ಮಾಲೆ
ಜೋಲುತಿರೆ, ಕೈಯ ಕೂರಿಸಿತುದಿಗೆ ತಲೆಕುತ್ತಿ
ಕೀಲಿಸಿರೆ,— ಅಕಟಕಟ ನೃತ್ಯಲೀಲೆ!
ಮೈದಳೆದು ಬಂದಂತೆ ಖಾನನಾಕೃತಿ ತೋರೆ
‘ಖಾಜಿ’ ಕಂಪಿಸಿ ಚಿಗಿದು ಕಾಲ್ಗೆಟ್ಟನು!
ಕೈಯ ಕಂಗಳಿಗಿಟ್ಟು ಮುಚ್ಚಿ ಗದಗದಿಸಿದನು,
‘ಅಯ್ಯಯ್ಯೋ’ ಎನೆ ಬಿದ್ದು ಗೋಳಿಟ್ಟನು!

ತವ ಲೀಡ್

೩೦

ಮೆಲ್ಲೆ ತಂದಿರೆ ಕಡಲೆ ಹಲ್ಲು ದುರಿ ಬಿತ್ತೆಂಬ
ಸೊಲ್ಲು ಖಾನನೊಳಂದು ಸಂದುಹೋಯ್ತು!
ನೆಲ್ಲಿಯನ್ನಂಗೈಯ ನಡುವೆ ನಿರುಕಿಸುವಂತೆ
ನಾಳೆ ಬರಲಿಹುದಿಂದೆ ಕಂಡುದಾಯ್ತು!
ಸಾವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡವನ ಬಗೆಯಂತೆ
ಜೀವವನು ಕುಟುಕುತಿರೆ ಚೇಳು ನೂರು,
ಹಂತ! ಭೀತೋದ್ವಿಗ್ನ ಭೀಮಾರ್ಣವದ ಮೇಲೆ
ಹುಲ್ಲ ತೆಪ್ಪದಿ ಕುಳಿತು ಹೊರಟನವನು!

೩೧

ತಾನಳಿದ ಮೇಲೆ ತನ್ನಿಯರ ಗತಿಯೇನೆಂದು
ದಾನವ್ಯ ದಯೆಗೊಂಡ ಕಾಮಪಿಂಡ,
ನೆನೆದನಂತಃಪುರವನುನ್ನತ್ತ ಕಿರುಬನೋಲ್
ಅರುವತ್ತನಾಲ್ಕು ಅರಸಿಯರ ಗಂಡ!
ಧಾವಿಸಿದನೊಡನೆ ಮರುಳೇರಿ, ದಯಿತೆಯರನ್ನು
ಕಾಣುತುದ್ವೇಗ ಸಂಭ್ರಾಂತನಾಗಿ,
ಬೋನಿನಲಿ ಸೆರೆಬಿದ್ದ ಹೆಗ್ಗಣಕೆ ಕಡೆಯಾಗಿ
ತಿಳಿದನೇ ಸತಿಯರೆನೆ ಕೊನೆಯದಾಗಿ?

೩೨

ಜಟ್ಟಿಗಳ ನಾಲ್ವರನು ಕರೆಸಿದನು; 'ಕೈಕಾಲ
ಕಟ್ಟಿ ಕಂದಕದಲ್ಲಿ ದೂಡಿರಿಂದು
ಭಟ್ಟಿನಿಯರನು'— ಎಂದು ಕಟ್ಟಾಜ್ಞೆಯನ್ನಿತ್ತು
ಮೃತ್ಯುಮಮತೆಯ ಮಹಿಮೆ ಮೆರೆದನಂದು!
ಗೋಳಾಟ, ಚೀರಾಟ, ನರಳಾಟ, ಹೊರಳಾಟ,
ಕರುಳ ಕೊರಿವಾಕ್ರಂದ ಮುಗಿಲೇರಿತು!
ಭಿತ್ತಿ ಬಿರಿದಿತ್ತು; ಪೈಶಾಚಕರ್ಮಕೆ ಹೆದರಿ
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತರ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯದುರಿತು!

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಶಿಶಿ

ಅರುನತ್ತಮೂರು ಹೆಂಡಿರ ಹರಣದುಸಿರುಗಳ
ಹೀರಿಯೂ ಕಂದಕವು ದಳವೇರದೇ?
ಅರುನತ್ತನಾಲ್ಕನೆಯ ನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು
ಓಟಕಿತ್ತಳು; ಅಕಟ! ಕೊಲೆಯಾಟವೆ?
ಓಡಿ ಹಿಡಿದರು ಜಟ್ಟಿಗಳು; ಖಾನ ಹೋದೊಡನೆ
ಪತಿಯನ್ನು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ಗೋಳ್ಗರೆದಳು,
ಕಾಲ್ವಡಿದು ಕಾಡಿ ಬೇಡಿದಳು! ಆದರು ಖಾನ
ಕೆಡೆದೊದ್ದು ಮೆಟ್ಟುತಲೆ ಕೊಯ್ದು ಕೊರಳು

ಶಿಳಿ

ಕ್ರೂರತೆಯ ಕಟ್ಟಡಕೆ ಕಲಶ ಬೇಕೇ ಬೇರೆ?
ಹಿಂಸ್ರಹಾರದ ವದಕ ಮಧ್ಯಮಾಣಿಯ
ಹುಡುಕಲೇತಕೆ ಖಾನನಿರೆ? -ಎಂದು ಕೇಳುವಿರೆ?
ನಿಮ್ಮ ಉಪಮಾನಗಳೆ ಹೊಂದವೆಣೆಯ!
ಅಂತನನ್ವಯನಾಗಿ, ಅದ್ವಿತೀಯನೆ ಆಗಿ,
ಹಿಂಸಾತಪೋನಿಧಿಗಳರಸನಾಗಿ,
ಚಿರತೆ ಹುಲಿ ತೋಳಗಳ ಕೊರತೆಯನು ಹೋಗಾಡಿ
ಹೊರಟಿದ್ದನವನಂದು ದಂಡು ಕೂಡಿ!

*

*

*

*

*

*

*

*

೩೫

ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕೈಚಿಟಿಕೆಯಲಿ ಕುಣಿಸುತ್ತಿರೆ ಖಾನ
 ಲಯಗತಿಯ 'ಅತಿಭಂಗಿ'ಗಡಿಯಿಟ್ಟನು--
 ತನ್ನ ದೈವವನೆ ತೊತ್ತುಳಿ ತುಳಿವ ತಿಲ್ಲಾಣ
 ತಾಳಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತಿರುವ ತಿಟ್ಟನು!
 ವಿಕಟಾಟ್ಟಹಾಸದಲಿ ಗಹಗಹಿಸಿ ಹೋಲಿಕೆಯ
 ಹೊದರಿಂದ ಹೆಕ್ಕಿದನು ಹೊಳ್ಳುನುಡಿಯ,
 “ಜೀವಿ ಜವನೆಡೆ ಬಾರನಲ್ತೆ! ಹೂಹೆ ಶಿವಾಜಿ
 ನಾನಿರುವೆಡೆಗೆಯೆಂತು ಕೊಳುವ ನಡೆಯ?”

೩೬

“ನೋಡುತ್ತಿರು ಕೃಷ್ಣಾಜಿ! ಗೂಡಕ್ಕಿ ಹಿಡಿತರುವೆ,
 ಕಾಡಕಪಿಯೋಲ್ ಕಟಿಗೆ ಹಗ್ಗ ಬಿಗಿದು!
 ನಾಡಾಡಿ, ಸಂಧಾನಕೊಪ್ಪಿದುದೆ ಹೆಚ್ಚಿನುವೆ,
 ಬೇಡ, ಬೆದರಿಪುದೇಕೆ ಹಟವನೆಸೆದು?”
 ಕುಂಬು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೇಲಣಬೆಯರಳುತ್ತಿನಲು
 ಸಂಭ್ರಮಿಸಿ ಖಾನ ಹೊರಟನು 'ಬೇಟೆ'ಗೆ,
 ನಂಬಿಕೆಯ ದೂತನನು ಮುಂದಟ್ಟಿದನು- ಹಣ್ಣು
 ಎಟಕದಿರೆ ಕೊಕ್ಕೆ ಬಿಗಿವೋಲ್ ದೋಟಿಗೆ

ತವ ಲೀಲೆ

[ಕದಿರು ಐದು]

೧

ಮಾವಳಿಗಳುತ್ಸಾಹ ಶರಧಿಯ,
ಕುಣಬಿಗಳ ನಿರ್ಘೋಷವೀಚಿಯ,
ಜೀಜಿಯುತ್ಪ್ರೇರಣೆಯ ಹಾಯಿಯ
ನೌಕೆಯೆನೆ, ಗುಡ್ಡಗಳ ಕಿಬ್ಬಿಯ ಕೊರೆದು ದಾರಿಯು ಸರಿಯಿತು!
ಎಲ್ಲಿ ತರುಗುಲ್ಮಗಳ ರುಂದ್ರತೆ,
ಎಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ಹೆಪ್ಪುಗಟ್ಟಿದೆ,
ಎಲ್ಲಿ ಕಣಿ ಕೊರಕಲ ಗಭೀರತೆ,
ಅಲ್ಲಿ ಮರಗಂಡಿಗಳ ಮಧ್ಯದೆ ದಾರಿಯದು ಮುನ್ನಡೆಯಿತು!

೨

ಮರ ಮರದ ಮೇಲಟ್ಟಳಿಗೆಗಳ
ಕಟ್ಟಿದರು! ಪೊದರುಗಳ ಮಧ್ಯದಿ
ತಿಟ್ಟಿಯನ್ನೊಟ್ಟಿದರು! ಬಂಡೆಯ
ಸಂದು ಸೆರೆಗಳ ತೆರೆದು ಮಮ್ಮರಿಗೊಂಡಡಗಿದರು ಕಾಣದೋಲಾ!
ದುರ್ಗದಂಚಿನ ಕೆಳಗೆ ಹಂದರ
ಕಟ್ಟಿ, ದಿನ್ನೆಯ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇ
ಲಿಟ್ಟು ಪೀರವ ಪಟ್ಟಿದಿಂಬಿನ,
ರನ್ನಗಂಬಳಿ ನೆಲಕೆ ಹಾಸಿರೆ ಮಂಟಪವು ಚೆಲುವಾಯಿತು.

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೩

ಮಂಟಪದ ಸುತ್ತಲಿಗೆ ಮಡಲಿನ
ನಿಂತ ಮದಿಲುಗಳಂತೆ ತಟ್ಟಿಯ
ಕಟ್ಟಿ ಸರಿ ಪದರಾಗಿ, ಪದರಿನ
ನಟ್ಟಿನಡು ಮೊಳವೆರಡರಂತರ ಬಿಟ್ಟರೆಡೆಯನು ಸಂದಿಯ.
ಸಂದಿಯಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ಕೈದುವ
ಕೊಂಡು ಎಂಬತ್ತಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯ
ಗಂಡುಗಳು ಸದ್ವಿಲ್ಲದಡಗದ
ತೃಷೆಯ ತೋಳಗಳಂತೆ ಕಾದರು ಬರುವ ಕೊಳ್ಳೆಯ ಮಂದಿಯ!

೪

ಕಾಡದಾರಿಯ ಇಕ್ಕಡೆಯೊಳರೆ
ಗಾವುದದ ಗೆಂಟನ್ನು ತಳಿರಿನ
ದಾವು ತೋರಣ ಕಟ್ಟಿ, ಕುಜಗಳ
ಕೊಂಬೆಗಳ ತುದಿಗುಡಿಯನೇರಿಸಿ, ನೆಲಕೆ ಹೂಮಳೆ ಸುರಿದಿರೆ,
ಸಂಭ್ರಮವೆ ಸಿಂಗರವ ಪಡೆದೋಲ್
ಸಿಂಗರವೆ ಸಂಭ್ರಮವ ಮುಡಿದೋಲ್
ಸಂಶಯಕೆ ನಂಬಿಕೆಯ ತೊಡೆದೋಲ್
ಹಮ್ಮದೆಯ ಭಾಂಡವನೆ ಬಡಿದೋಲ್ ತುಂಬಿತುತ್ಸವ ತುಳುಕಿರೆ!

೫

ಕಂಡ ಖಾನನ ಕಣ್ಣು, ಮಂಗಲ
ವಾದ್ಯ ಕೇಳಿದ ಕರ್ಣ, ಬಗೆಯಲಿ
ತಂದ ಮನ, ತಾನೆಂಬ ನಿಡುಮೆಯಾ
ಅರಳಿ ತೆರೆದುಬ್ಬುತ್ತ ಪುಳಕಿಸೆ ಯಥಾಸಂಖ್ಯೆಯ ಯೋಜನೆ?
ದೋಷದಾಹ್ವಾನಕ್ಕೆ ದಂಡವು
ಬೇಸರಿಸಿದರೆ, ವೈನತೇಯನು
ಘಾಸಿಗೊಂಡರೆ ಗರಳದುರುಬೆಗೆ,
ಮದಕೆ ವೀರಾವೇಶ ಮಣಿದರೆ ವಿಷಮವೆನಿಸದೆ ವರ್ಣನೆ?

ತನ ಲೀಲೆ

೬

ಬಡಿದ ನಾಡವರೆಡೆಯ ನೆತ್ತರ
ಮಡುಗಳೊಟ್ಟಯಿಸಿದ್ದ ಬಿತ್ತರ-
ಗಡಲ ಧರ್ಮದ್ವೇಷದುಕ್ಕಿನ
ಹಡಗು ಹೊಲೆಗಳ ಹೊತ್ತು ದೈತ್ಯಧ್ವಜವ ಹಾರಿಸಿ ಬರುತಿರೆ,
ಬಾಹುಬಲ, ತಾಯ್ನಿಲದ ಮಕ್ಕಳ
ಕಾಹು, ನಿಸ್ಸೃಹ ಕೃತಿಯ ಮಹಿಮೆಯ
ರೂಹುಗಳು ಸರಿಬೆರೆದ ಹೊಯ್ಲಿನ
ಸಾಹಸದ ಬಿರುಗಾಳಿಯುಬ್ಬರ ವಿಷ್ಣುವಕೆ ಹಿಂಜರಿಸ್ತುವೆ?

೭

ತಾಯಿ ಜೀಜಾಬಾಯಿ ಮಗನನು
ಹರಸಲೆನೆ ಬಂದಿರೆ, ಶಿವಾಜಿಯು
ಕಾಣದಾಗಲು, ಏನು ಎಲ್ಲಿಹ
ನೆಂದು ಬೆಚ್ಚದೆ ಹೊಕ್ಕಳೆಂಬಾ ಮಂದಿರಕೆ ತಾ ಶಿವೆಯೆನೆ;
ಕಂಗಳಲಿ ಜಲಧಾರೆ ಹರಿದಿರೆ,
ಮಂಗಳದಿ ಮೈ ಮುಳುಗಿ ನೆರಿದಿರೆ,
ಅಂಗಭಾವವ ಮರೆದು ಕಳೆದಿರೆ
ತುಂಗ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಕಲಶವೆ? ತಪಕಿರೀಟದ ಕುಲಶವೆ?

೮

ಮೈದಡವಿದಳು ಮಗನನಾದರು
ಮೈತಿಳಿಯದಾದನು ಶಿವಾಜಿಯು!
ಮತ್ತೆ ಮಾದೇವಿಯೊಲು ಕರೆಯುತ
“ಭಕ್ತನೇ, ವಿಜಯೋದಯದ ಸಾವಿತ್ರನೇ, ಜಾಗೃತಿಭವಿ
ಬಿತ್ತರಿಸು, ತಮದೊಡ್ಡ ಜಾಲಿಯ
ಕತ್ತರಿಸು, ದುದೈತ್ಯರಾಳಿಯ-
ನಪ್ಪಳಿಸು, ಕುಲಧರ್ಮದೀಪ್ತಿಯ-
ನೆತ್ತಿ ಬೆಳಗಿಸು” ಎಂದಳೆಂಬಾ ಮಾತೆಯೆನೆ ವರದಾನಕೆ.

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೯

ಮನದ ಚಕ್ಕುವಿನೆದುರು ಅಂಬೆಯು
ಮುಂದೆ ಮೂರ್ತಿಭವಿಸಿದಬ್ಬೆಯು
ಒಡನೊಡನೆ ಮೈಯಾಂತು ನಿಂದೊಲು
ಭಾಸಿಸಲು ಮೈತಿಳಿದು ಕಣ್ಣೆರೆದನು ಶಿವಾಜಿಯು! ಪುಳಕದ
ವಜ್ರಲೇಪ್ಯದಿ ಮೈಯು ಮಿಂದೋಲಾ,
ಮಿಂಚಿನಟ್ಟದಿ ಮನವು ನಿಂದೋಲಾ,
ನವ್ಯಚೇತನ ನಲಿದು ಬಂದೋಲಾ
ತನುವಿನುಬ್ಬಿಕೆ ಹುರುಡು ಹಬ್ಬಿಕೆ ಎದ್ದಿತೂಹೆಗೆ ನಿಲುಕದ!

೧೦

ತಾಯ ಪದರಜದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಮಣಿ-
ದಿರುವ ತನಯನನೆತ್ತಿ ಸವರುತ
ತಬ್ಬಿ ತಲೆ ಮುಂಡಾದಿ ಜೀಜೆಯು:-
“ಕಂದ, ಬಿಡು ಸಂದೇಹ! ದೇವಿಯ ಕೈಯ ಕೂರಸಿಯಾಗುವೆ!
ನೋಂತಿಹೆನು ನಿರಶನದ ನೋಂಪಿಯ-
ನೇಳು ದಿನದಿ ನಿಯಮ ನಿಷ್ಠೆಯ!
ದೇವಿ ಚಿನ್ನಯಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನೆಯ
ನಡುವಿರುಳು ವರವಿತ್ತಳೆ”ನ್ನುತ ಬೆಂದಡವಿದಳು ವತ್ಸಲೆ!

೧೧

ಕಿರುನಗೆಯು ಕೇವಣಿಸೆ ಮೊಗದಲಿ,
ಕಣ್ಣ ಕೊನೆಯಲಿ ಪುಣ್ಯವಾರಿಯ
ಕಣವುದುರೆ, ಕಡುಕೆದರೆ ಕಲಿತನ
ಕಿಚ್ಚಿನೋಲುದೇಳೆ ಜಗ್ಗನೆ ತೋಳೆ ವಿಸ್ಫುರಿಸಿತ್ತೆನೆ,
ನೆಚ್ಚು ನೆಲೆಗೊಂಡಿತು ಶಿವಾಜಿಗೆ
ಜೀಜೆಯುಕ್ಕಿನ ಕವಚವನ್ನೆದೆ-
ಗೊತ್ತಿ ತೊಡಿಸಿರೆ, ತಲೆ ರುಮಾಲಿನ
ನಡು ಕುಲಾವಿಯನಿಟ್ಟು ಕಿಗ್ಗಟ್ಟಿನ ಕಠಾರಿಯ ಬಿಗಿದಿರೆ!

೧೨

ವಾಮ ಹಸ್ತಾಂಗುಲಿಯ ಮಧ್ಯದಿ
 'ವ್ಯಾಘ್ರನಖ'ವಾಯುಧವ ಬಿಗಿದಳು!
 ಭಾರ್ಗವನ ಕಲಿ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನ
 ಕದನ ಕೋಲಾಹಲಕೆ ಕಳುಹುವ ಕೊಡಲಿರಾಮನ ತಾಯಿಯೆ?
 ಭವ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ತಾರಕ-
 ವಧೆಯ ಸಿದ್ಧಿಯ, ವರದ ಋದ್ಧಿಯ,
 ಶಿವೆಯ ಕೃಪೆ ಕೊಳ್ಳುವನೆ? ಜೀಜಿಯ
 ಕುವರನಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯನಾವೆಗೆ ತಾಯ ಹರಕೆಯ ಹಾಯಿಯೆ?

೧೩

ಬರಿಸಿ ಭಟಮುಖ್ಯರ ಶಿವಾಜಿಯು
 ನೆರಹಿದನು — ತಾರಗೆಯ ತಳಿಯಲಿ
 ಪೆರೆಯು ತನ್ನಂಶುವಿನ ಬೆಳಕನು
 ಇರಿಸಲಿನೆ, ತಾಯ್ನಾಡ ರಕ್ಷಣೆಹೊತ್ತ ಹೊಣೆಯೊಪ್ಪಿಸಲಿನೆ!
 ಭಾವ ನಿರ್ಭರತೆಯಲಿ ಹೃದಯದ
 ಭಾಂಡ ತುಂಬಿರೆ, ಕೊರಳ ಗದ್ದದ
 ಭಾರ ಬಲಿದಿರೆ, ಕೈಯ ಸನ್ನೆಯ
 ತೇರಿನಲಿ ನುಡಿಯೇರಿ ಹೊರಟಿತು ತಡೆದು ತಡವಾಗಿ!

೧೪

“ಸೋದರರೆ, ನೆಲತಾಯೋಲೀ ಮಾ-
 ತಾಯಿ ನಿಂದಿಹಳೆಂದು ಬಗೆವೆನು!
 ಬರುವ ಭಾವಿಯ ಬಸಿರು ಹೊತ್ತಿಹ
 ಭ್ರೂಣವಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು? ಬೇನೆಯ ಕುತ್ತು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ!
 ಮಣಿವನೇ ನಿಮ್ಮಕ್ಕರೆಯ ಸೊದೆ
 ಯನ್ನ ತಣಿಯುಂಡೀ ಶಿವಾಜಿಯು
 ಮಸಿಮುಸುಡ ತೋರುವನೆ? ಮಲಿತರೆ
 ಮುರಿವುದೊಂದೇ ಗೊತ್ತು ದೇಹಾರ್ಪಣದ ಭಾಗ್ಯವು ಬಂದರೆ!

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೧೫

“ಫಲಿಸದಿರೆ ಸಂಧಾನ, ಖಾನನ
ಕುಹಕ ಕಾಳಿಗೆ ಬಲಿಯು ಸಂದರೆ,
ನೆಲದ ಋಣಭಾರವನು ಹೊರಿಸುತ
ಕಳುಹದಿರಿ ನನ್ನನ್ನು! ಪರವೂ ಹೇಸಿ ಬಾಗಿಲ ಬಿಗಿವುದು!
ಹೊತ್ತೇವೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ರಾಜ್ಯದ
ಗುರಿಯ? ಧರ್ಮದ ಸಿರಿಯ- ಹುಟ್ಟಿನ
ಹೊರೆಯ ನಡು ಹುರುಳಾಗಿ ಕಟ್ಟಿರಿ!
ಕೊನೆಯ ಕೋರಿಕೆ, ಬಿನ್ನಹದ ಸಂದೇಶವಿನಿತೇ ಎನ್ನದು!”

೧೬

ಕೇಳಿ ಕಟ್ಟುಳುಗಳು ಕಿವಿದೆರೆ
ಸೀಳಿ ಸುಡುಸೀಸವನು ಸುರಿದೋಲಾ
ತಾಳದಾದರು! ಜೀಜಿಯಡಿಗಳ
ಫಾಲದಲ್ಲೊರಸುತ್ತ ಪೂಣೈಯ ನುಡಿಯ ತೊಟ್ಟರು, ದಿಟ್ಟರು!
“ಹೇಳಲಾಗದು ಕೆಡುನುಡಿಯನೋ
ಭಾಳನೇತ್ರನೆ, ಕೂದಲೊಂದೂ
ಕೀಳದಂದದಿ ಕಾದು ನಿಲುವೆವು;
ಕಡಿಯುವೆವು ಮಡಿಯುವೆವು, ಕಾಯದ ಹೋಳು ಮಾನದ ಬಾಳಿನೆ!”

೧೭

ವರದ ಮುದ್ರೆಯ ಜೀಜಿ ಕರಗಳ
ನೆರಡನೂ ಮೇಲೆತ್ತಿ ಘೋಷಿಸೆ
‘ಹರಹರಾ ಮಾದೇವ’ದಲೆಗಳು
ಹರಡಿ ವಲಿವಲಿಯಾಗಿ ಗಾಳಿಯ ಮೈಯ ಚಂಗಿಸಿ ಸರಿಯಿತು.
ಸುತ್ತು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಜಡ ಚೇ-
ತನ ನಿಸರ್ಗದ ನಡುವೆ ಮಿಂಚಿನ
ಹೊಂಚು ವಿಸ್ಫೂರ್ತಿಯನು ಹೊಳೆಹಿರೆ
ಕೆಂಚು ಮೂಡಣ ಬಾನ ಕರೆಯಲಿ ಹರನ ಹೆಸರನೆ ಬರೆಯಿತು.

ಮೂವತ್ತೇಳು

ತೀವ ಲೀಲೆ

೧೮

ತೂಗಿ ತಲೆ ತಾಟಾಡಿ ತಾಳೆಯ
ಪೂಗ ತೊನೆದಿರೆ, ಕಾಡುಬಾಳೆಯ
ಬಾಗು ಹೆಚ್ಚಿರೆ ಗೊನೆಯ ದೆಸೆಗೇ,
ಸಾಗಿ ಸುಟ್ಟುರೆ ಗುಟ್ಟಿನೆಣ್ಣೆಯ ಕಾಡ ಕಿವಿಗವಿರೆದಿರೆ,
ಮೂಡಿದನು ಮುಂಜಾನೆ ನೇಸರ!
ನೋಡಿ ಒಂದೇ ಇರುಳಿನಂತರ-
ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಸಜ್ಜುಗಳ ಬೆರ-
ಗಾಗಿ ಕೆಮ್ಮೊಗ ಕಳೆಗೆಡುತ ಬಿಳಿಚಿದನೆ ಬೆಕ್ಕಸವಡೆದಿರೆ?

೧೯

ಹದ್ದುಗಳು ಹಾರಿದವು ಮುಂಬಹ
ಬಿದಿನೂಟದ ನಿರಿಕೆಯೆನೆ, ಮರು
ಳೆದ್ದವೊಲು ಡೇಗೆಗಳು ಕಿಳಿರಲು,
ತಿದ್ದಿ ಬರೆವುದೆ ವಿಧಿಲಿಪಿಯ ಬಂತಿಗಳ ಮಾರುತ ಫಲಕದಿ
ಸುಳಿವ ವಾಯಸವೃಂದ ಪದಗಳ
ಪಂಕ್ತಿಯಲಿ ಗೆರೆಕೀರಿ? ನರಿಗಳ
ನಟನೆಗಿಂದೇ ಹೊತ್ತೆ? ಕುಪ್ಪುಳ
ಹಕ್ಕಿಗಳು ಗುಬ್ಬಳಿಪುದೇತಕೆ? ಯಾರ ದುಸ್ಸಂಕೇತಕೆ?

[ಕದಿರು ಅರು]

೧

ಖಾನ ಹೊರಟನು 'ವಾಯಿ ಹಳ್ಳಿ'ಯಲಿ ತಂಗಿದ್ದ
ನೇನೆಗಳ ಸಂದಣಿಯ ಕೂಡಿ- ವಾಲಕಿಯೇರಿ!
ಅನೆ ಕುದುರೆಯ ಒಂಟಿ ತೇರುಗಳ ಕಾಲಾಳ
ಚೂಣಿಯೆಡಬಲದಲ್ಲಿ ಮೇಳವಿಸೆ ಮೆರವಣಿಗೆ-
ಕಡಲ ದಂಡೆಯ ಮಳಲ ಮಧ್ಯದಲಿ ಹೂತಿಟ್ಟ
ಹುಡುಕುಗಂಟಿನ ನೆಲೆಯನರಸೆ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಟ
ಸಡಗರದೊಳುರವಣಿಸುವಂತೆ- ಮುಂಬರಿಯುತಿದೆ!

ಕೊಂಬು ಕಹಳೆಗಳು ಮೊಳಗಿದವು ಖಾನನ ಬಲದಿ;
ನಂಬಿಕೆಯ ನಾಟ್ಯರಂಗದ ನಾಂದಿಪೂಜೆಗದೊ,
ಅಂಬರಧ್ವಾನವಾಯ್ತೆನೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೂರು
ತುಂಬು ತೋಪುಗಳ ಹಾರಿಸಿ ಗೌರವವನಿತ್ತು
ಸ್ವಾಗತವ ಘೋಷಿಸಲು, ಕೇಳಿ ಖಾನನ ಕಿವಿಯು
ಬೀಗೆ, ಕರ್ದುಟಿಯರಳೆ ಕುಳಿಕದಂಷ್ಟಗಳಂತೆ
ತೋರಿದವು ಕೊಳಕು ಹಲ್ಲುಗಳು! ಬಗೆ ಬೆಬ್ಬಳಿಸೆ,
ಖಾನ ಮತ್ತೊಂದು ಬಟ್ಟಲ ಮದಿರೆಯನ್ನೊಡಲ
ದೋಣಿಗೆರೆದನು- ಅಕಟ ದಡಗೊಂಬ ಮುಮ್ಮೊದಲೆ
ಅಂಬಿಯಲಿ ನೀರ್ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳ ವಿಭ್ರಮಿಯಂತೆ,
ತನ್ನ ಬೇರಿಗೆ ತಾನೆ ಬೆನ್ನೀರನೆರೆವಂತೆ!

ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತು

ತೀವ ಲೀಲೆ

ಧೃತಿಗೆಟ್ಟ ಆಳನಕೆ ಮದವೊಂದೆ ವೀರತನ-
ನಾಗಿ ತೋರುವುದಚ್ಚರಿಯೆ? ಮರಳುಗಾಡಿನಲಿ
ಹರುಳುಗಿಡ ಮರವೆಂದು ಮೆರೆಯೆ ಚೋದ್ಯವೆ? ಋಜುತೆ-
ಯಳಿದಾಗ ಕೊಂಕು, ಮತಿ ಮರೆದಾಗ ಮಂಕುಗಳು
ಸಾಜವಲ್ಲವೆ? ಖಾನ- ಬೊಬ್ಬಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ
ಕಟ್ಟಕ್ಕುವವನಂತೆ, ಒಡೆದ ಮಡಕೆಗೆ ಮಣ್ಣು
ಮೆತ್ತಿಕ್ಕುವವನಂತೆ, ಕಡಿದ ತಂತಿಯ ಸಂದ-
ನಂಟಿಕ್ಕುವವನಂತೆ, ಚಾಂಚಲ್ಯಕಚಲತೆಯ
ಗಂಟಿಕ್ಕುವವನಂತೆ ನಾಡಿನಾಡಿಯ ನಡುವೆ
ಕಳುಹಿದನು ಮತ್ತತೆಯ ಮತ್ಸುಣಗಳನು ಬಿರ್ದಿ-
ನುನ್ನಾದದಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿರಿ!

ಮಲ್ಲತನದಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಹೆಸರಾಂತನಪ್ರತಿಮೆ
ಯೋಧ 'ಸಯ್ಯದ್ ಬಂದ'ನೆಂಬ ಜಟ್ಟಿಯದೊಬ್ಬ,
ಖಡ್ಗಪ್ರಹಾರದಲಿ ದಿಗ್ದಂತಿಗಳ ಕರ್ಣ
ಪಟಲ ಪರಿಯುವ ಯಶೋದುಂದುಭಿಯ ಮೊಳಗಿಸಿದ
ಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತಾ 'ಕರೀಂ ಖಿಲ್ಜಿ'ಯದೊ ಮಗುದೊಬ್ಬ,
ಕೈದುಗೈಯವರಾಗಿ, ಕುದುರೆಯೇರ್ದವರಾಗಿ,
ಜೃಂಭಿಸುವ ಕಾಳೆಗದ ಕಲಿಗಳೂ ಹಲಮಂದಿ
ಡೊಂಬಿಯಲಿ ಖಾನನಿಕ್ಕಲ ಹಿಂದು ಮುಂದಿನಲಿ
ಅಂಗರಕ್ಷಕರು- ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿರೆ ಮೆರವಣಿಗೆ!

೨

ಭೋರ್ಗರಿವ ಸಾಗರದಸಾರ ಜಲರಾಶಿಯಲಿ
ಕಾಣದೆಡೆಯಲ್ಲಿರಲುಬಹುದೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸುವ
ದ್ವೀಪವೊಂದನ್ನರಸಿ ತೆಗೆವ ಜೀವನ್ಮರಣ

ತನಿ ಲೀಶ್ಯ

ಸಾಹಸಾಪಾಯ ಕೋಟಿಯ ಗರ್ಭವನು ಹೊಗುವ
 ಭೂಶೋಧಕನು- ಮಿದುಳ ವಿಕ್ಯತಿಯೆನೆ- ನೆಚ್ಚಿಕೆಯ
 ನೆಮ್ಮಿ ನಡೆವನು ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ! ಜಸಬೊಬ್ಬಳಿಗೆ
 ಬಾಳ್ವೆಯನೆ ಬೇಳ್ವೆ ವಗೆ ಬದಲು ಭಯವಿನ್ನೆಲ್ಲಿ?
 ವಿಶ್ವಸಂಪುಟದ ಇತಿಹಾಸದಧ್ಯಾಯದಲಿ
 'ಮಾನವ ಮಹಾತ್ಮೆ'ಯು ಪಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ
 ಏಕೈಕನೆನೆ ತನ್ನ ನಾಮದುಲ್ಲೇಖದಭಿ-
 ಮಾನವನು ತಳೆಯುವ ಮಹತ್ವದಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಲಿ
 ಹುರುಡೊತ್ತಿ, ಹಾಯಿದೋಣಿಯ ಹತ್ತಿ, ಹರಣವನು
 ಹುಲ್ಲಿಣಿಸಿ ಜಲಯಾನಕೆಂದು ಮುಂಬರಿಯುವನು!...
 ಹರಿಗೋಲು ಕಿರುದೋಣಿಗಳ ಕೊಂಡು ಬೆಂಬಲಕೆ
 ಬೆಂತರದ ನೆರಳ ಕಂಡಗಿದ ಬೆಪ್ಪುಗಳಂತೆ,
 ಬೆದರಿದೆಯೊಳನುಚರರ ಬಳಗ ಹಿಂಬಾಲಿಪುದು!...
 ಆದರೂ ಮುಂದುವರಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದೇನು?
 ಮೇಲಿಂದ ನೀಲಿಮಾಕಾಶ!... ಸುತ್ತಲು ಕೆಳಗೆ
 ನೀಲ ನೀರಧಿಯ ನಿರವಧಿಯ ವಿಸ್ತಾರದಲಿ
 ನಿಸ್ಸೀಮ, ನಿರುಪಮದ ನಿರ್ಘೋಷದಾಭಿಳ
 ಹೃದ್ಭೇದನೋತ್ಪಾತ ದೃಶ್ಯಗಳು!... ಅನುಚರರ,
 ಅಂಜದೊಡನಾಡಿಗಳ ಬೇಡೆನ್ನುವೊಕ್ಕೊರಲ
 ಬೇಡಿಕೆಯ ಕಿವಿಗಿಳಿಸಿ ಶೋಧಕನು ಮುಂಬಯಣ
 ತಡೆವನೇ? ಸಾಹಸದ ಗರಿಮೆ, ಕೀರ್ತಿಯ ಹಿರಿಮೆ,
 ಮನುಜತೆಯ ಮಿಗುವ ಘನಮಹಿಮೆ ಮುಪ್ಪುರಿಯಾಗಿ
 ಹೆಣೆದು ಹೆಕ್ಕಳಿಸುತುನ್ನಾದಭರ ವೀಚಿಯಲಿ
 ತೇಲಿಸುವುದಾತನನು!... ಹಾಯಿದೋಣಿಯ ಗತಿಯು
 ನಿಲದೆ ಹಾದೇ ಹೋಗುವುದು ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ! ಅನು-
 ಚರರು ಬಂದೇ ಬರುವರಲೆ ಹಿಂದೆ ಹಿಂದೆ- ಬಲು
 ಬಿರುಗಾಳಿ, ಹೆಬ್ಬಂಡೆ, ಭೀಮ ನಕ್ರಾದಿಗಳ

೫೦

೬೦

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಶಂಕೆ, ಸಂದೇಹ, ತತ್ತರಿಕೆಗಳ ಬಡಗೋಲು
ಎದೆಗುಡಾಣವ ಬಡಿದು ಧಣಧಣಿಸಿದರು, ಹರಣ
ರಣರಣಿಸಿದರು,- ಪಯಣದಲಿ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಪಥದ!

೭೦

ಭೂಶೋಧಕನು ಖಾನ; ಅವನೇರ್ಧ ವಾಲಕಿಯು
ಹಾಯಂಬಿಗುಪಮಾನ; ಪಯಣ ಪ್ರತಾಪಗಡ
ದೆಸೆವಿಡಿದು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಬರಿಯುತ್ತಿದೆ!

ವ್ಯಾಘ್ರವೊಂದಿದೆ ನಾಡನಳ್ಳಿಸುತ್ತ; ಹೊಂಚಿನಲಿ
ಬಿಯದರಾಣ್ಮನ ಮನೆಯ ಕೊಳ್ಳೆಯನೆ ಕಬಳಿಸಿದೆ!
ಶಬರಾಳಿ ಬೆಚ್ಚಿತ್ತು; ಶೈಥಿಲ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿತ್ತು;
ಬಲೆ ಬಿಲ್ಲುಬಾಣ ನಾಚಿತ್ತು! ಹುಲು ಹಕ್ಕಿ ಮಿಗ
ಕೊಲುವ ಬೇಡರ ಬೀರದೆ ಬೆಸುಗೆ ಬಿಚ್ಚಿತ್ತು!
ಭಿಲ್ಲರೊಡೆಯನು ಹೊಂತಕಾರಿಯೊಬ್ಬನ ಬಸಸೆ,
ಹುಮ್ಮಸಕೆ ಕಳ್ಳನಿಡಿದು, ಮರುಳನ್ನೆ ಹುರುಳೆಂದು,
ಅಂಕದಲಿ ಕೊಂಕೇರಿ, ಬಿಂಕದಲಿ ಮಂಕೇರಿ,
ಹೊಗಳು ತಮ್ಮಟೆಯ ಸುಸ್ವರಕೆ ಕಿವಿಯಡವಿಟ್ಟು,
ವ್ಯಾಘ್ರವಿಧ್ವಂಸ ಕಾರ್ಯಕೆ ಪೂಣ್ಣ ಪಣತೊಟ್ಟು,
ಹೊರಡುವನು ಆ ಹೊಂತಕಾರಿ ಪಡೆಯನು ಕೂಡಿ!...
ಪಡೆಯ ಪಿರಿಯನ ಪೆಂಗತನಕೆ ನಗುವರು ಕೆಲರು,
ಕಡಗಲಿತನಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ಸಿಗುವರು ಕೆಲರು,
ಉದ್ದೇಶದೊಳ್ಳಿತಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ ಮಿಗುವರು ಕೆಲರು,
ಆದರೂ ಆತನನೆ ಮುಮ್ಮಾಡಿ ಬೆಂಬಲಿಸಿ
ಗವಿಗೊಂಡ ಬಗ್ಗುವನು ಬಲೆ ಬೀಸಿ ಹಿಡಿಯಲ್ವೆ
ನಕ್ಕವರು ಸಿಕ್ಕವರು ಮಿಕ್ಕವರು ಹೊರಡುವರು!...

೮೦

೯೦

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಗವಿ ದುರ್ಗವಾ ಶಿವಾಜಿಯೆ ಬಗ್ಗ, ಬಿಜಪುರದ
ಪಡೆ ಶಬರರೌಘ, ಖಾನನು ಹೊಂತಕಾರಿಯೆನೆ
ಮುಂಬರಿಯಿತಾ ಮೆರವಣಿಗೆಯು ಮಾಂಕರಿಸುತ್ತ

೩

ಸಂಧಿಮಂಡಪದ ನೂರಾರು ಮಾರಿನ ದೂರ
ವಂಡಿಗೆಯನಿಳಿದನಾ ಖಾನ! ಕಾಲ್ನಡೆಯಿಂದ
ಮುಂಬರಿಯೆ, ಕಂಡನು ಶಿವಾಜಿ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲಿ-
ನಿಂದ! ಕೆಟ್ಟಿತು ಕೆಲಸವೆಂದು ಬಗೆದನು ಮನದಿ!
'ಅಪ್ರಮಾದವೆ ಅಮೃತಪದವೆಂದು, ವಿಧಿಯೊಲಿದ
ಮಾನವನೆ ಕಲಿಯೆಂಥು ಮಲೆತೊಡನೆ ಬಲಿಯೆಂದು, ೧೦೦
ವಿನಯದಲಿ ಶೌರ್ಯವನು ದಾನದೆ ಕದರ್ಯವನು
ಗೆಲ್ಲವುದೆ ಸರಿಯೆಂದು'- ತಿಳಿದು ದೂತನ ಕರೆದು
ಕಿವಿಗುಟ್ಟನೊರೆದಟ್ಟಿದನು! ಕಪಟಸಾಮಗ್ರಿ-
ಯೆಡೆ ಕೃತಕವಿಶ್ವಾಸವೆನೆ, ಮೋಸಗೈತದೆಡೆ
ವಿನಯವೆನೆ, ಕಾರ್ಪಣ್ಯದೆಡೆ ಮೋಹವೆನೆ ದೂತ
ಹಯವೇಗವಿಮ್ಮಡಿಸಿ ಖಾನನೆಡೆ ಧಾವಿಸಲು,
ಬರುವ ದೂತನ ಕಂಡು ಗುರುಗೌರವವನಾಂತು
ಖಾನ ನಿಂದನು; ನಿಲಿಸಿದನು ತನ್ನವರನಲ್ಲಿ!

ಕೂಗು ಸದ್ದುಗಳನ್ನು ಕೊಂಬುಗಳು ಭೇರಿಗಳು
ಗಂಟಲೊಡಲುಗಳಲ್ಲಿ ನುಂಗಿ ಹುದುಗಿಟ್ಟು, ಬಲು ೧೧೦
ಬಾಗಿ ಬೀಗಿದವೆನಲು, ನಿಶಬ್ದದಜಗರವು
ಸರ್ವ ಸೇನೌಘವನೆ ನುಂಗಿದೋಲಾ, ನೀರವದ
ಚಿತ್ರಗತ ದೃಶ್ಯವೆನೆ ಮೌನವಾವರಿಸಿತ್ತು!

ದೂತ ಕೈಮುಗಿದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು ಖಾನನಲಿ-:
 “ಸನ್ನಿಧಾನಕೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಅರಿಕೆ, ಬಿನ್ನಹಕೆ
 ಬಾಯಳಿದು ನಿಂದಿಹೆವು ನಿಸ್ಸಹಾಯಕರಾಗಿ!
 ಆದರೂ, ತಾಯಿ ಮೊಲೆಯೂಡುವಳೆ ಮಗುವಳದೆ?
 ಲಿಂಕ ಬೇಡದೆ ದಾತನೌದಾರ್ಯ ಮೂಡುವುದೆ?
 ಶಂಕಿಸದೆ ತರ್ಕದಲಿ ನಿಶ್ಚಲತೆ ಕೂಡುವುದೆ?
 ಬದ್ಧಾಂಜಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನೂ ವರದ-
 ನಾಗುವನು! ನಮ್ರಯಾಚನೆ ವಲ್ಲರಿಗೆ ವೀರ
 ವಿಕ್ರಮದ್ರುಮವೊಂದೆ ಆನಿಕೆಯು! ತಮ್ಮೊಡನೆ
 ರಕ್ಷಣೆಯ ನುಡಿಯೊಂದೆ ಬೇಡಿಕೆಯು! ನಿರ್ಭಯದ
 ಭಿಕ್ಷೆಯನು ದಯೆಗೈಯೆ ಕೋರಿಕೆಯು! ಮಾಣಿಕವ
 ಕೆಂಗಂಡವೆಂದು, ಸುಮಹಾರವನು ಹಾವೆಂದು
 ಚಂಗಿಸನೆ ಹೇಡಿ? ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಿಂಪಿಗೆ ರೋಗಿ
 ಭಂಗವಡೆಯನೆ? ಅಂತೆ- ಬಡ ಶಿವಾಜಿಯ ಚಿಂತೆ!
 ಕಂಗೆಟ್ಟಿಹನು ಕೋಟಿಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿತಂದು!
 ಅಂಗರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ಮೂವರನೆ ಜೊತೆಗೊಂಡು
 ನಿಸ್ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಬರುತಿರಲು, ತಾವಿಂತು
 ಸೈನ್ಯಸಂದೋಹ ಶಸ್ತ್ರಾಳಿಗಳ ಸಾಕಲ್ಯ
 ಚತುರಂಗದೊಡನಕಟ- ಕೇಸರಿ ಕುರಂಗಗಳ
 ಆಸರೆಯ ರಕ್ಷೆಯಲಿ ಸಲುವಂತೆ- ಬರಬಹುದೆ?

೧೨೦

೧೨೦

“ಕೋಣ ಸೊಕ್ಕಿದರಾನೆಯಾದೀತೆ? ಹೆಬ್ಬೆರಳು
 ಬೀಗಿ ಬೋದಿಗೆಕಂಬವೆನಿಸೀತೆ? ಭೂನಾಗ
 ಮಾನಾಗದಿದಿರು ತಲೆಯೆತ್ತೀತೆ? ಖಾನರಿಗೆ
 ಭಯವೇಕೆ? ಕಾವಲಿನ ಬಲವೇಕೆ? ಕಡಲಿನಲಿ
 ‘ಎದ್ದ ತೆರೆ ಕುಸಿಯುವುದು ಬಿದ್ದ ತೆರೆ ಹಸರುವುದು’-
 ಎನೆ, ಬಿದ್ದು ಬೇಡಿ ಬಲಗೊಳ್ಳುವುದೆ ಸರಿಯೆಂದು

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಬಗೆದಿಹ ಶಿವಾಜಿಗಭಯವನು ಕರುಣಿಸಲೆಂದು
ಆತನೊಲು, ಮೂವರನೆ ಕೂಡಿ ಮುಂಬರಲೊಪ್ಪಿ
ಭೀತನನು ಸಂತಯಿಪ ಹೊಣೆ ತಮಗೆ ಸಂದಿಹುದು.

೧೪೦

“ರೂಪದೆಡೆ ಮೋಹ, ಸಂಪತ್ತಿನೆಡೆ ಕಾರ್ಪಣ್ಯ,
ಅಧಿಕಾರದಲಿ ಹೆಮ್ಮೆ, ಪದವಿಗೆ ದುರಭಿಮಾನ
ಕಾಡುವವು ಸಾಜದಲಿ ಮತಿಗೆ ವಿಕೃತಿಯನೆರೆದು!
ಅಂತೆ- ಬಲದೆಡೆ ಭಲವು, ಭಲದೆಡೆಯೊಳಾಗ್ರಹವು,
ಆಗ್ರಹದಿ ಹಗೆ, ಹಗೆಯೊಳುನ್ಮತ್ತತೆಯ ಬಗೆಯು,
ಆ ಬಗೆಗೆ ದಗೆಯು, ದಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಹತ
ಪಾಲಾಹಲದ ಹೊಗೆಯು ಹಬ್ಬಿ ವಾತಾವರಣ
ವಿಷಮವೆನಿಸುವುದು ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ! ಇದನರಿದು
ಬಲಗಳೆಲ್ಲವ ಹಿಂದೆ ಕಳುಹಿ ಕೃಪೆದೋರುವುದು.”

೧೪೦

ಮೇಗರಿಯ ಮಾತಿನಲಿ ಒಗರದ ರುಚಿ ಹಿರಿದು,
ಕೃತಕ ವಿನಯದ ಬಾಗು, ಕೈಮುಗಿದ ಆ ಸೋಗು!
ಕೂರಸಿಯ ಧಾರೆಗಂಟಿದ ಜೇನು, ಕುದುರಿಯನು
ಸಿಂಗರಿಸುವಂತೆಸೆವ ಜೇನು, ತಳಿರೆಲೆ ಹೊದ್ದು
ಹುದುಗಿ ಬಾಯ್ದೆರೆದಿರುವ ಬೋನು, ಗಾಳವ ಮುಚ್ಚಿ
ಕೋದೆಸೆದ ಕಿರುಮಾನು, ಕಹಿಗುಳಿಗೆಯನು ಹೊಚ್ಚಿ
ಕಣ್ಣೆಳೆವ ಸಕ್ಕರೆಯ ಗಿಣ್ಣು, ದೂತನು ಹೊಗಳು
ಹೆಂಡನನು ಹುಳಿಸಿ ಹೊಯ್ದಂತೆ ಆಡಿದ ಮಾತು!
ಖಾನನುಬೈದೆ ಬಾತುಹೋಯ್ತು! ಗಹಗಹಿಸಿದನು
ವಿಕಟಾಘ್ರಹಾಸದಲಿ ಹುಳುಕು ಹಲ್ಲನು ಕಿರಿದು!

೧೫೦

“ಆಗಲಾಗಲಿ, ನಿಮ್ಮ ನಾಯಕ ಶಿವಾಜಿ ಭಯ
ನೀಗಾಡಿಕೊಳಲಿ! ಮುಂದೆಂತಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ

ನಲ್ಲತ್ತೈದು

ಬಿಜಪುರದ ಗದ್ದುಗೆಯ ಬಂಟನಪ್ಪವನಲ್ಲೆ?
 ಸುಜನಮಾಳಿಗಳ ಮತಿಗೌದಾರ್ಯವೊಂದೆ ಕೃತಿ!
 ಮನ್ನಿಸಿದೆ ನಿಮ್ಮ ಬಿನ್ನಹಗಳನು. ಅರಮನೆಯ
 ಗೌರವದ ಘನತೆಗೆಂದೇ ಕೆಚ್ಚಿನುರವಣೆಯ
 ಪರಿವಾರ ಕೂಡಿ ಬಂದೆವು ಹೊರತು, ಕಾರಣೆಯ
 ಬಳಿದು ಬಲಭಿತ್ತಿಯನು ಕೈಗೈಯಲೆಂದಲ್ಲ.
 ಶಿಕ್ಷೆಗೇ ತಳತಂತ್ರ, ರಕ್ಷೆಗೇತಕೆ ತಂತ್ರ?
 ಭೀತಿಯಲಿ ಮೈತ್ರಿ, ಖಾತಿಯೊಳಂತೆ ಸಂಪ್ರೀತಿ
 ಆತು ನಿಲ್ಲದು ಸಾಜ! ಕರೆತಂದ ಕಟ್ಟಾಳ
 ಕೂಟಗಳನೊಡನಿಗ ಹಿಂದಟ್ಟುವೆನು ನೋಡ!"
 ಎನ್ನುತಿರೆ ಖಾನ, ಮುಂಬಂದು ಕೃಷ್ಣಾಜಿಯದೊ
 ಎಚ್ಚರದ ನುಡಿಯ ಸೋಗಿನ ಬಿಚ್ಚು ಬಲ್ಲಿಯದಿ
 ಚುಚ್ಚಿದನು ಮೆದುವಾಗಿ ಮಂದಹಾಸದಿ ಬಾಗಿ!

೧೭೦

“ಅರಿಕೆಯೊಂದೇ ನನ್ನ ಸರಕು! ಖಾವಂದರಲಿ
 ಒರೆದ ಮಾತಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಎರಡಿಲ್ಲವೆನೆ ಕಂತೆ-
 ಯಾಗುವುದು ನನ್ನ ನುಡಿಯಾದರೂ ಮಚ್ಚಿಂತೆ-
 ಯನು ನಿವೇದಿಸದುಳಿಯಲಾರಿನೀ ಬರಿ ಬೊಂತೆ-
 ಯನ್ನವಧರಿಪ ಸೈರಣೆಯ ಕೊಂಡು, ಮನದಂತೆ
 ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲೆ? ಬಡ ಕರ್ಮಚಾರಿಯು ನಾನು!
 ಭೂರುಹಕೆ ಬಂದಣಿಕೆಯೊರೆಯೆ ಬುದ್ಧಿಯೆ? ಜಿನಸಿ-
 ನುಗ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಗ್ಗಣದಾಧಿಪತ್ಯವೇ?
 ಕಬ್ಬುತೋಟದಿ ನರಿಯ ಕಾರ್ಯಭಾರವೆ? ಯೋಗಿ-
 ಗಪ್ಪರೆಯ ಕಿವಿಗುಟ್ಟಿ? ಹೊಂತಕಾರಿಯ ಹೊಟ್ಟೆ-
 ಗಾಮಶಂಕೆಯ ರುಜೆಯ ಹಿತವಾದವೇ? ಸಜೆಯ
 ಸೂಕ್ತಿಯೇ ರಾಜಮಾನ್ಯಗೆ? ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ
 ನನ್ನ ಬೋಧೆಯೆ? ಧೀರ ಸಾಹಸದ ಮಾನದಲಿ,

೧೭೦

ತಮ್ಮ ದೋರ್ದಂಡ ವಿಕ್ರಮದ ಪರಿಮಾಣದಲಿ
ತಾನಾ ಶಿವಾಜಿಗಿತ್ತಭಯೋಕ್ತಿ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ!
ಆಗ್ರಣಿಯ ವದನೋಕ್ತಿ ಅರ್ಘ್ಯ ಮುಕ್ತಾ ಶುಕ್ತಿ!
ರನ್ನಕೇತಕೆ ಹೊನ್ನ ಕಟ್ಟು? ಕತ್ತರಿಗಂತೆ
ಹೂವಿನೆಣ್ಣೆಯ ಗಂಧದಂಟು, ಕಡಲಿನ ತೆರೆಗೆ
ಕಾನಾರವಲಿಯೊಡನೆ ನಂಟು, ಸುಳಿಸುಟ್ಟುರೆಗೆ
ಬೀಸಣಿಗೆಯಿಂ ತೀಟ ಬೇಕೆ? ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಗೆ
ಆಸರೆಯ ವೃಕ್ಷವೊಂದೇಕೆ? - ಸಾಜವು! ಅಂತೆ,
ಅಸಹಾಯ ಶೂರರಿಗೆ ಅಂಗರಕ್ಷಕರೇಕೆ?
ಎಂಬ ನುಡಿ ವೀರಭಾಷಿತ ಮೇಘಗರ್ಜನೆಯ
ಅಂಬರದ ಸಾಣೆಗಲ್ಮಸಿದ ಕಿಡಿಯೋಲ್ ಸತ್ಯ!
ಆದರೂ ಅಪರಿಚಿತವೀ ಎಡೆಯೊಳಿಂತೀಗ
ಅವರಿಮಿತದೀ ಸಂಖ್ಯೆಯಾಳುಗಳು ಬೇಡವೇ?
ಇರುಳು ಕಂಡಿಟ್ಟು ಗರ್ತದಿ ಹಾರುವುದೆ ಹಗಲು?
ಧೃತಿಯ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಲಿ ಮತಿಯ ಮಸುಳಿಪುದೇಕೆ?
ಎನುವೆನ್ನ ಸಂದೇಹಕೇನಭಯವೀಯುವಿರಿ?
'ಕಲಿಗೆ ನೆಚ್ಚಿಗೆಯೊಂದೆ ಕೆಚ್ಚನಳಿಯುವ ವಾತ್ರೆ,
ವೀರೈವಿಶ್ವಾಸವೇ ಒರೆಗಲ್ಲು' - ಎನ್ನುವಿರಿ?"

೧೯೦

೨೦೦

ಸೂತ್ರಧಾರನು ಎರಡು ಗೊಂಬೆಗಳನೊಮ್ಮೆಲೇ
ಕುಣಿಸುವಂದದೊಳಾಹ ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿಯೊಡನೊಡನೆ
ಪ್ರಶ್ನೆಗುತ್ತರವ, ಸಂಶಯಕೆ ಪರಿಹಾರಗಳ
ತೋರಿದನು ಪಗಡೆಯಾಟದ ಲೀಲೆಯೊಂದದಲಿ.
ಜೀವ ಗರ್ಭಾಲಯಕೆ ಕೊರೆದ ಕನ್ನದ ತೂತು
ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಾತು; ಖಾನನು ಹೂತು
ಹೊಕ್ಕನಹ! ಉದುರಿದವು ಬೀತು ಉಳಿದಾಳುಗಳ
ಬಹು ನಿರೋಧದ ತರಗುಗಳು! ನಕ್ಕನಾ ಖಾನ;

೨೧೦

ಗಹಗಹಿಸಿದನು ಮರಳಿ- “ಮುತ್ತಿನಂಥಾ ನುಡಿಯ-
 ನಾಡಿದೆಯ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ? ನೈವುಣ್ಯವೇನಮಮ!
 ಏನೆಂದೆ ಏನೆಂದೆ? ‘ಕಲಿಕೆ ನೆಚ್ಚಿಗೆಯೊಂದೆ
 ಕೆಚ್ಚಿನಳೆಯುವ ಪಾತ್ರೆ!... ವೀರ್ಯವಿಶ್ವಾಸವೇ
 ಒರೆಗಲ್ಲ!...’ ಆಹ! ನಿಜನಿಜ! ಸಾವಿರಕ್ಕೊಂದು
 ಮುತ್ತು ನೀನಾಡಿದೀ ಮಾತು!” ಎನುತೆದೆಯುಬ್ಬ
 ಬಂದ ಪಡೆಗಳನೆಲ್ಲ ಹಿಂದಟ್ಟಿದನು ಮೊದಲು
 ತಂಗಿದ್ದ ‘ವಾಯಿ ಹಳ್ಳಿ’ಗೆ- ಮೂವರನ್ನಳಿದು!
 ಒಬ್ಬ ಸಯ್ಯದಾಬಂದನೊಬ್ಬ ಕರಿಮನು ಮತ್ತೆ
 ಮೂರನೆಯನಾತನೇ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ; ಚೆನ್ನಾಯ್ತು!
 ಭಾವನೋದ್ವೇಗವದು ಗದ್ದುಗೆಯನೇರಿದರೆ
 ಕಾರಣ- ವಿವೇಕಗಳ ಗಡಿವಾರು ಸಾಜವೆನೆ
 ಗಾದೆಯರ್ಥವು ಮರಳಿ ಹೋದ ಪಡೆಗನ್ನಯಿಸೆ,
 ದೂತ ನಸುನಕ್ಕು, ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕಡೆಗಣ್ಣು ಸಂ-
 ಕೇತವನ್ನನುಮತಿಸಿ ಹೊರಟ ಖಾನನ ನಮಿಸಿ.

೨೨೦

೨೨೦

ಶಿವ ಲೀಲೆ

[ಕದಿರು ಏಳು]

೧

ಮಂಟಪವ ಹೊಗುತಿರಲು ಕಂಡನಾ ಸಿಂಗರದ
ಎಂಟುದೆಸೆಗಳ ಮೇಲುಗಟ್ಟುಗಳನು,
ತೋರಣಂಗಳ, ಖಾನನಂತೆಯೇ ಜೋಲುತಿಹ
ಜಾಲರಿಗಳಚ್ಚರಿಯ ಮಟ್ಟುಗಳನು,
ಆಸನಂಗಳ ನಡುವಿನಗ್ರಪೀರೋನ್ನತಿಯ,
ಸುಭಗತೆಯ, ಚಿತ್ತರದ ಪಟ್ಟಿದಿಂಬಿನ ತತಿಯ,
ರನ್ನಗಂಬಳಿಯ, ಹೂವೆಣ್ಣೆ ಪನ್ನೀರುಗಳ,
ಚಿನ್ನಬೆಳ್ಳಿಯ ಕಳಸಕೂಟಗಳನು.

೨

ಹೊನ್ನ ಹರಿವಾಣದಲಿ ವೀಟಿಕೆಯ, ಹಿಂಬದಿಯ
ತಲೆದೆಸೆಗೆ ಬೀಸಲಿಹ ಬಿಜ್ಜಣಿಕೆಯ,
ಭಿತ್ತಿಗಳ ನಿಲುವಿಕೆಯ, ಜೋಡಿಕೆಯ, ಗಾಡಿಕೆಯ
ಕತ್ತೆತ್ತಿರುವ ಕಲೆಯ ಬಚ್ಚಣಿಕೆಯ
ಕಾಣುತ್ತೊಂದೊಂದಾಗಿ ಮೂಗುವಟ್ಟನು ಖಾನ!
ಸಯ್ಯದನು ಸೈರಣೆಯ ಕೆಟ್ಟು ಸುಯ್ದನು, ಚೋದ್ಯ
ಕಂದರದಿ ಕೋಲ್ಮಿಂಚುದೊಂದಿಯನು ತೊಡೆದಂತೆ
ನಿಂದ ಕರಿಮನ ನಿಲುವು ನಿರ್ಗಡಿಕೆಯ!

ನಲ್ವತ್ತೊಂಬತ್ತು

ತವ ಲೀಲೆ

೩

ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕಣ್ಣರಳಿ, ವಿಸ್ಮಯದ ಚಳಿಯೇರಿ,
ನಿಸ್ತರಣಕೆನೆ ಹೊದ್ದ ನುಡಿಗಂಬಳಿ-:
“ಬೆಟ್ಟದಿಲಿ ಕೂಡಿಟ್ಟ ಒಟ್ಟಜೆಯ ಸಿರಿಗಟ್ಟ,
ಪೊಟ್ಟ ವಕ್ತೃತ್ವದೆಡೆಗಿಟ್ಟ ಜೋಳಿ!”
ಎಂದು ಹುಸಿಯಣಕ ಹುಗ್ಗಿಗೆ ಹಂತೆಯನ್ನೆರೆಯೆ,
ಮಂದಹಾಸವ ಮೊಗಕೆ ತಂದೆಂದನಾ ಖಾನ-:
“ಕೆರೆಯ ಮುಂದರವಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಟ್ಟಿ ಮೆರೆವಂತೆ
ಸರುವ ಸನ್ನೆಯವೆನ್ನ ಸಲುಗೆಗಂತೆ!”

೪

“ಖಾವಂದರೇರಿ ಕುಳಿತಿರಿಯಗ್ರಪೀಠದಲಿ
ಮಾವೈಭವೇಶ ಬಲಿರಾಜನಂತೆ!
ದೂರದಿಂದಲೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಕಂಡು ಕುಗ್ಗುತ್ತ
ನಿಂದಿರಲಿ ಕುಬ್ಜ ವಾಮನನೊಲಂತೆ!”
ಬಲಿ ವಾಮನರ ಕತೆಯನೇನು ಬಲ್ಲನೆ ಖಾನ?
ಕೃಷ್ಣಾಜಿಯುಪಮಾನ ಹೂವುಹೊಚ್ಚಿದ ಬಾಣ!
ಕುಳಿತರಾ ಖಾನ, ಸಯ್ಯದ, ಕರಿಮರೊಡನೇರಿ
ನಡುವಿಕ್ಕಲದಲಂಕೃತಾಸನಗಳ.

೫

ಓಹೋ! ಪ್ರತಾಪಗಡದಿಂ ಶತಘ್ನಿಯ ಗುಂಡು
ಕ್ಷಿತಿಜದಿಂದಂಬರವ ಭೇದಿಪಂತೆ
ಹಾರಿ ಗುಡುಗಿತ್ತೊಡನೆ, ಖಾನ ಪೀಠವ ಕೊಂಡು
ಕುಳಿತೊಡನೆ ಸಂಯಮನಿ ಭೇರಿಯಂತೆ!
ಗಾವುದಂಗಳ ದೂರದಂತರದ ದುರ್ಗದಲಿ
ಯಾವ ಸೂಚನೆಕೊಂಡು ತೋಪು ಹಾರಿತ್ತೆಂದು
ಸೋವರಿಯಬೇಕಿತ್ತು ಖಾನ! ಆದರು ಮಾನ!
ಶೂಲದಲಿ ಹಾಲುಂಬ ತೃಪ್ತಿಯಂತೆ!

ತೀವ ಲೀಲೆ

೬

ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿಗನಿತೊಂದು ಕಳವಳವು ಸಂಚೆಲ್ಲ
ಬುಡಕಿತ್ತು ಬಯಲಪ್ಪುದೇನೊ ಎಂದು!
ಬಗೆಯ ಬಿಂಬವು ಮೊಗದ ದರ್ಪಣದಿ ಮೂಡದೋಲ್
ಸನಿಯ ಧಾವಿಸುತ್ತೆಂದ ಬಾಗಿ ನಿಂದು.
“ಖಾವಂದರಿಂದು ಆತಿಥ್ಯಗಳ ಮನದಂದು,
ಮಾತಿನಲಿ ಬಿಗಿಹಿಡಿತಗಳ ಮರೆದು, ಔದಾರ್ಯ-
ವಾತಾಪಿಯಾ ಅಗಸ್ತ್ಯಗೆ ತೋರಿದೋಲ್- ಮರೆದು
ಮಾಡಬಾರದು.” ಎಂದ ಗಮನವೆಳೆದು.

೭

ಮುಂಬರಿದು- “ಕತ್ತಿಗೇತಕೆ ಕತ್ತರಿಯ ಕಂಪು?
ಕಳ್ಳನಿಗೆ ತುತ್ತರಿಯ ಸೊಂಪು? ಹೊಲ ಬೇಲಿಯೆಡೆ
ಮುಳ್ಳು, ಗುಡ್ಡಕೆ ಕಲ್ಲು, ಹೈಗನಿಗೆ ಮಡಿಮರುಳು
ಒಪ್ಪುವವು; ಈ ಶಿವಾಜಿಯೊಳೊರಟು ಸೊಲ್ಲುಗಳ-
ನುಗ್ಗಡಿಸಿ, ಸೆರೆನೋಡಿ ಉಳಿ ಜಡಿದು, ಸಂಧಾನ
ಮುಗ್ಗರಿಸುವಂತೆ ಮಾತಲ್ಲಿ ಮಾತನು ಮಸೆದು,
ನುಗ್ಗಿ ಹಿಡಿಯಿರಿ ಸುಳಿವು ತೋರದಘಟಿತದಂತೆ!”
ಎಂದ ಹಿತವಾದದಂತೆ!

೮

ಮೂಗೊತ್ತೆ ಬಾಯ್ತಾನೆ ತೆರೆವುದೆನೆ, ಖಾನನೆದೆ-
ಯಿಂಗಿತದ ವಿಷವೃಕ್ಷ ಶೃಂಗಕವನರಳಿತೆನೆ,
ಮಂಕನಲಿ ಮಾತಿಗೇಂ ಬಡತನವೆ? ಹೇಳಿದನು:-
“ಮೆಚ್ಚಿದನು ಕೃಷ್ಣಾಜಿ, ನಿನ್ನ ಸಮಯಜ್ಞತೆಗೆ,
ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗೆ, ಸುಜ್ಞತೆಗೆ, ರಾಜಕಾರಣಮತಿಗೆ!
ಈ ‘ಕಾಫರ’ನ ಕೂಡೆ ಸಂಧಾನವೇ ನನಗೆ?
ಸೋಗಿದೇಕೆಂದೆನುವೆ? ಮಗುವ ಮೂಗಿನ ಮೊನೆಗೆ
ಮುಟ್ಟಿಸಿದ ಜೀನವನಿಗೆ!

೯

“ನನ್ನ ಬಗೆಯಿಂಗಿತಕೆ ನಾಲಗೆಯೆ ನೀನಾದೆ,
ನಿನ್ನ ಗೈಮೆಯ ಮಹತಿ ಮನಕೆ ಬಂದಿಹುದೆನಗೆ.
ಫಲಿಸಿದೊಡನೆನ್ನೆಣಿಕೆ, ಗೈದಿಹ ಪರಿಶ್ರಮಕೆ
ತಪ್ಪದು ಪುರಸ್ಕಾರ!” ಎಂದನಾ ಖಾನನಹ!
ಬಂಜೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನ ಮದುವೆ ಕನಗಾಂಬಂತೆ,
ಖಂಜ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಿನೂರ ಕಣ್ಣಾಗೊಂಬಂತೆ,
ಪಾಣೈ ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ಮಹಿಮೆ ಮನಗಂಡಂತೆ
ಹೋಲುವೆಯ ಹದವೊಪ್ಪಿತೇ?

೧೦

ಮಂಡಪದ್ವಾರದೆಡೆ ಧಾವಿಸಿದ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ
ಸೂಚಿಸಿ ಶಿವಾಜಿಯಾಗಮನವನು, ಖಾಸ ಕಡು
ಕಸುವಿನಲಿ ಕಾಲ ಮೇಲ್ಕಾಲಣೆದು, ಹುರಿವಾಸೆ
ತಿರುಪಿ ತಿರ್ರನೆ, ಗಡ್ಡವನು ನೀವಿ, ನೇರ್ಪಡಿಸಿ
ತಲೆರುಮಾಲನು, ಎದೆಯನುಬ್ಬಿ ನಿಲುವಂಗಿಯನು
ಎಳೆದೆಳೆದು, ಗಾಂಭೀರ್ಯದೊಂದು ಗುಡ್ಡವೊ ಎನಲು
ಕುಳಿತನದೊ! ಕರಡಿಯನ್ನೊದವನನ ಹೆದರಿಸಲು
ಕಂಬಳಿಯ ತೋರುವಂತೆ!

೧೧

ಕಳವಳವು ಕರಿಮನಿಗೆ, ಏತಕೇನೆಂದರಿಯ!
ಎಡಗಾಲನೊಮ್ಮೆ ಮೇಲೈಸಿ ಮೇಣ್ ಬಲಗಾಲ
ಮಗುದೊಮ್ಮೆ ಎತ್ತಿಟ್ಟು ಕುಳಿತರೂ ಒಲ್ಲದೆನೆ,
ಎರಡನೂ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೀಳ್ಕುರಿಸುತಿನೊಮ್ಮೆ
ಸುರುಳಿಸುತ ಗಂಟಿಕ್ಕಿ, ಪಾದಗಳ ಮುರುಟಿಸುತ
ನಾಡಿಗಳ ಬಿಗಿದಂತೆ, ಪೀಠಕಂಟದನಂತೆ
ಕುಳಿತನಹ ಕೈಕಟ್ಟಿ ಎದೆಗೊತ್ತಿ ಬಾಯ್ಬಿತ್ತಿ
ದಡದಡಿಸುತಿರೆ ಗುಂಡಿಗೆ!

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೧೨

ಸಯ್ಯದನ ಮನಕೆ ಹೊಚ್ಚಿತ್ತು ಶೂನ್ಯದ ಹೊದಿಕೆ!
ಕುಂಟ ಕುರುಡರ ಜೊತೆಗೆ ಕಿವುಡನೋಲ್ ಖಾನನಿದೆ,
ಕುಂಡನನು ಗೋಲಕನ ತಂದೆಯಂತ್ಯ ಶ್ರಾದ್ಧ
ಪಾರೋಹಿತಕೆ ಕರೆಸಿದಂತೆ ಸಯ್ಯದನಿರೆ
ಕಠಿಮನಿಗೆ, ದತ್ತಪುತ್ರನ ಮಹಾ ಪಿತೃಭಕ್ತಿ
ಯಂತೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿಯಿರೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕೆ, ಅಲ್ಲಿ
ಬಳ್ಳಿಗುರುಡರು ಸೇರಿ ಹಳ್ಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದಂತೆ
ನಾಣು ಡಿಯು ಹುಸಿಹೋವುದೆ?

೧೩

ಬಂದನು ಶಿವಾಜಿ! ತನ್ನಂಗರಕ್ಷಕರಿಬ್ಬ-
ರೊಡನೆ ಮೇಣ್ ದೂತನೊಬ್ಬನ ಕೂಡಿ ಬರುತಲಿರೆ,
ಬಾಗಿಲಲಿ ನಿಂದಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕಣ್ಮಿಟುಕೆ,
ಧಟ್ಟನಲ್ಲಿಯೆ ಶಿವಾಜಿಯು ನಿಂದು, ತತ್ತರಿಸಿ
ಬೆದರುಗಣ್ಣಿನ ಭಾವವನು ತೋರಿ, ಮಂಟಪದ
ಮಧ್ಯಪೀಠದ ಮೇಲೆ ನುಂಡಿಸಿದ ಖಾನನನು
ಬೆಬ್ಬಳಿಸಿ ಬಿರಬಿರನೆ ಕಂಡು ಬೆಪ್ಪಾದಂತೆ,
ಸೋರಿ ಸೊಪ್ಪಳಿದಂತೆ ತೋರಿದನು ತೊಯ್ದಂತೆ!

೧೪

ಸಯ್ಯದನ ದೆಸೆ ನೋಡುತ್ತಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಂಪಿಸುವ
ಮೈಯೆಲ್ಲವೈಕಿಲಿನ ತೋಯದಲಿ ಮಿಂದಂತೆ,
ಸುಯ್ಯಲರು ಎದೆಗುದಿಯ ಹೊತ್ತು ಹೊರತಂದಂತೆ,
ಹಮ್ಮದದ ಹೊರಳಿಯಲಿ ಬಗೆ ಹೂತು ನಿಂದಂತೆ,
ಭಾವ ಲಯತೆಯ ಹಾವ ಭಂಗಿಯಲಿ ಸಂದಂತೆ,
ಜೀವ ಜಡತೆಯ ಕೂರ್ಮಖರ್ಪರವ ಹೊದ್ದಂತೆ
ನಿಂದಿಹ ಶಿವಾಜಿಯನು ಖಾನನಗ್ರಾಸನದ
ಮೇಲಿಂದ ಕಂಡನಾ ಕುಳ್ಳನನು, ಪೊಳ್ಳನನು.

೧೫

ಕೈಯೊಂದಕೆಣೆಯಲ್ಲ ತನಗೆಂಬುದನ್ನಂತೆ
ಕಾಯಭಾಂಡದಿ ಕುದಿವ ಭಯದೇಸರ ಪಾಕವನು
ನಡುಕವನು, ಮಿಡುಕವನು, ಬಿರಿದೆಯ ಬಡಕಲನು
ಒಡಕಲನು ಮನಗಂಡು ಮದವುಂಡು ಮುದಗೊಂಡು,
ಒಡನೆ ಕೃಷ್ಣಾಜಿಯನು ಕರೆದು ಕೇಳಿದ“ನೇನು
ಕಾರಣ ಶಿವಾಜಿಯಾ ದ್ವಾರದಾಚೆಯೆ ಸಿಂದು
ಭೀರುತೆಯ ಕರ್ಡಮದಿ ತೂರಿರುವ ಬೆರ್ಚಿನಲು
ತೋರುವನು ಹೊಲಬರಿಯದೆಡೆ ಹಸುಳೆ ನಿಂದವೋಲು?”

೧೬

ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಹೊರಬಂದು ಕಾರಣವ ಬೆಸಗೊಳಲು—
ಕಚ್ಚಿತೆನೆ ಮೀನು ಗಾಳದ ಕಣ್ಣೆ ಯನ್ನಿನಿತು
ಬಿಚ್ಚುತುದ್ದಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೆಳಿದುಕೊಂಬಂತೆ,
ಬೆಚ್ಚುಸೋಗಿನ ದಾರಸುರುಳಿಯನು ಬಿಡಿಸುತ್ತ,
“ಅಯ್ಯೋ! ಕಡುಗಲಿ ಖಾನರೆಡೆಯ ಜಗಜಟ್ಟಿಯಹ
ಸಯ್ಯದನಿಹನು— ತರಕ್ಕುವಿನ ಬಳಿ ವೃಕವೆನಲು!
ಹುಲುಹೋತನೋಲ್ ಬಹೆನೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಬಾಯ್ಲೊಳಲು?”
ಎಂದನು ಶಿವಾಜಿ ವಿಷಮತೆಗೆ ವಿನಯವನೆರೆದು!

೧೭

“ಭಯಶೂನ್ಯವಹ ಕಾರ್ಯ ಕಮನೀಯಗಾತ್ರೆಯೊಲು;
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಜೀರ್ಣಿಸದ ಭುಕ್ತಿಯೊಲು, ನೆನಹಳಿದ
ಯುಕ್ತಿಯೊಲು, ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲದಿಹ ಶಕ್ತಿಯೊಲು!
ಸೋದರತೆ ಬಾಂಧವತೆಗಳು ಜೀವ ಜೀವಗಳ
ಸುಮಹಾರದುರುಳಿನಲಿ ಬಂಧಿಪವು. ಭೇದವಿರೆ
ಹಾದಿಯದು ಹುರುಡಿಕೆಯ ಹಳುವಕ್ಕೆ! ಸಯ್ಯದನ
ಕಳುಹಿ ಖಾವಂದರೊದಾರ್ಯವನು ತೋರಿದರೆ
ಅಳನೆನ್ನೊಬ್ಬನನು ತೊರೆವನೀಗಲಿ” ಎಂದ.

ಶಿವ ಲೀಲೆ

೧೮

ತುಂಬಿದ ತಟಾಕದಲಿ ಇಂಬಿಹುದೆ ಹಾವಸೆಗೆ?
ನಂಬಿಕೆಯ ತಂಬುರಿಯ ನುಡಿಸೆ ವಿಷಮಶ್ರುತಿಯ
ಹಂಬಲದ ತಂತಿ ಬಿಗಿದನು ಶಿವಾಜಿಯು. ಖಾನ-
ಹೆಮ್ಮೆ ಗುದ್ದಲಿಯೊಂದೆ ತನ್ನ ಬೇರಗೆಯುವುದು
ಎಂಬುದನು ಮರೆದೊಪ್ಪಿ ಸಂಭ್ರಮಿಸಿ, ಸಯ್ಯದನ
ಸಿಂಜನಿಯ ತೊರೆಯುವ ಶರಾಸನದ ಇರವಂತೆ
ಕಳುಹಲು, ಶಿವಾಜಿಯೊಳಹೊಕ್ಕು ಬಂದನು- ಬಂಜೆ
ಬಗೆಯೆಡೆಗೆ ಬಸಿರ ದೋಹಳದಂತೆ- ಖಾನನೆಡೆ!

೧೯

ಬಿಳಿಯುಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಯ ತುರಾಯಿ ತುದಿಯಲಿ ತಾಯಿ
ಮುಡಿಸಿದ್ದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯು ಮಗಮಗಿಸೆ, ಧಾವಳ್ಯ
ಧರ್ಮ ವಪುಗೊಂಡಂತೆ, ಕುಲದ ಗೌರವ್ಯುತಿಯೆ
ಬಂದಂತೆ, ನಲ್ಲಸದ ಹೊಗರೆದ್ದು ಸಂದಂತೆ,
ಪಾವಿತ್ರ ಪರಿಶುದ್ಧಿಗಳ ಪುರಂಜನದಂತೆ,
ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಂಚಯದ ಪುಡ್ಗಲವಿದೆಂಬಂತೆ,
ಪುಣ್ಯಾರ್ಣವದ ಬೊಬ್ಬಳಿಯ ಪೊಗರನಾಂತಿರುನ
ಕರ್ಮಪುತ್ರಿಕೆಯಂತೆ ಬಂದನು ಶಿವಾಜಿಯದೊ!

೨೦

ಪುರುಹೂತ ಪುನ್ನಾಗ ಪುಷ್ಕರದ ಬಲುಹಂತೆ,
ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯ ಪುರೋಡಾಶ ಪುಂಜಿತದಂತೆ,
ಪುಷ್ಪಿಸಿದ ಪರಮಾರ್ಥ ಪಾರಿಜಾತವನಾಂತ
ಕುಜದಂತೆ, ಲೋಕ ಲುಂಟಾಕ ತಾಮಸದೆಡೆಯ
ನರ ವಿಭಾವಸುವಂತೆ, ಖಳಲಲಾಟದ ಲಿಪಿಯ-
ನೋದಲೆನೆ ಪುಣ್ಯಾಜ್ಯವನ್ನೆರೆದ ಸತ್ಕೃತಿಯ
ರಜತದೀಪ್ತಿಕೆಯಂತೆ, ನರಮೇಧವೇದಿಕೆಯ
ಧರ್ಮಭಕ್ತಿಕೆಯಂತೆ ನಿಂದನು ಶಿವಾಜಿಯದೊ!

[ಕದಿರು ಎಂಟು]

೧

ಬಲೆಗೆರಗಿದಾ ಹಕ್ಕಿಯನು ಕಂಡ ಬೇಡನೆನೆ
ಕಾಲ್ಗೈದರಿದನು ಖಾನ ಕಲಹಕ್ಕೆ! ಪಾದರಸ
ಸುಟ್ಟು ಕುರುಕಲ ಬೊಟ್ಟು ತೊಡಬಹುದೆ? ಕನಗಂಡ
ಮೂಕ ಕನಸಿನ ವಿವರ ಕೊಡಬಹುದೆ? ಮೇರೆಯಿದೆ
ಮರ್ತ್ಯರಥಟಿಗೆ ಎಂಬುದನು ಮರೆತು ಬಿಡಬಹುದೆ?
ತಿರಿಚುಬಳ್ಳಿಯ ಮಹಿಮೆಯಶ್ವತ್ಥದಿದಿರೆ? ವಿಧಿ
ಬದಲಿಸುವನಾಟವನು ರಸೆಯ ರಂಗಾಲಯದಿ!
ಚಣಚಣಕೆ, ದೊರೆಯಂತೆ ನಟಿಪವನು ನಾಟಕದಿ
ಮಾಸೆ ತಿರುಪಲೆ ಬೇಕು; ತಿರುಕನಭಿನಯದಲ್ಲಿ
ವೇಷದಲಿ ಭಾಷೆಯಲಿ ದೀನನಂತಿರಬೇಕು;
ನಾಟ್ಯದಲಿ ವಾಸ್ತವತೆಗಿದುವೆ ಹದ. ಮರೆತಂದು
ಕೃತಕಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರೆಯುವುದು ಕದ! ಖಾನನೋ-
ಸಂಧಾನದಭಿನಯಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನಕಟಕಟ
ಸಮರಾಂಗಣದ ಸಡ್ಡುನುಡಿಗಳನು! ದುಡುಕಿನಲಿ
ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಾಗೆ, ಗುದ್ದಲಿಗೆ ಮೇರುವನೆ
ತಿದ್ದಿ ಸಮತಟ್ಟು ಗೈಯಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದಾಯ್ತು!

೧೦

“ಬೆಟ್ಟದುದಿಯಲಿ ಬೀಡ ಕಟ್ಟಿ ಬಾಳುವ ಬಡವು,
 ಬಲು ದುಡುಕಿ ಬಂದೆ ಸಂಧಾನಕ್ಕೆ- ಧಾಷ್ಟ್ಯವಿದು!
 ಸಮ್ರಾಜರಪ್ರತಿಮ ಸೇನಾನಿಯೊಡನೇನು
 ಸರಿ ಮಿಗಿಲ ಸಲುಗೆಯೇ ನಿನಗೆ? ಪ್ರದರ್ಶನವೆ
 ಕೊಳ್ಳೆಹೊಡೆದೀ ಧನತೆ ಘನತೆಯೈಸಿರಿಗಳಿಗೆ?
 ಸಾರಮೇಯಕ್ಕಂದಣವೆ? ಕಿಟಿಗೆ ಚಂದನವೆ?
 ರಾಸಭಕೆ ಹೂರಣವೆ? ದಾಸನಿಗೆ ಧೋರಣವೆ?
 ಪುಂಡಾಟವಿದು ಗದ್ದುಗೆಯ ಮುಂದೆ ಮಿಗಿಸುವುದೆ?
 ಗಾಣದತ್ತಿನ ಗೆಜ್ಜೆ, ಬೊಜ್ಜುಹೆಣ್ಣಿನ ಹೆಜ್ಜೆ,
 ಮುದಿಯ ಜೋಡೆಯ ಸೆಜ್ಜೆ ಸೊಗಸುವುದೆ? ಸುಲ್ತಾನ
 ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಶರಣೆಂದು, ಕೋಟಿ ಘೋಟಕದೋಳಿ
 ಶಸ್ತ್ರಾಳಿ ಸೈನ್ಯಾಳಿ- ಸರ್ವವನ್ನೊಪ್ಪಿಸುತ
 ತಪ್ಪೊಪ್ಪಿ ತಲೆತಗ್ಗಿ ಬೇಡಿದರೆ ದಂಡನೆಯ
 ಕ್ಷಮೆಯ ನೀಡಲುಬಹುದು ಆಸ್ಥಾನವಲ್ಲದಿರೆ
 ಸರಿಯ ಸಂಭ್ರಮದ ರಾಜಾತಿಥ್ಯ ಕಾದಿಹುದು!”
 ಎಂದೆದೆಯ ಮೂಲೆಯಲಿ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟ ಹೊಲ್ಲೆ ಹದ
 ಬಿಂದಿಗೆಯನಡಿ ಮಗುಚಿ ಸುರಿದನಫಜುಲ್‌ಖಾನ!

೨೦

೩೦

ಕಿರುನಗೆಯ ಕೇವಣಿಸಿದನು ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊಗದಿ,
 ಕಲಿತ ಸಭ್ಯತೆಯೊಳಿಹ ಕಡತಂದ ವಿನಯವೆನೆ
 ಕೈಜೋಡಿ ಬಿನ್ನವಿಸುವವನಂತೆ ಹೇಳಿದನು,
 ಸ್ಫೂರ್ತಿಝರಿ ರಸನಾಗ್ರದಿಂದ ಹೊರಹರಿದಂತೆ-:
 “ಖಾವಂದರೆದುರು ಪ್ರದರ್ಶನವೆ? ಸಾಗರಕೆ
 ಎದುರೊಂದು ಹಳ್ಳದಾಟೋಪವೇ? ಸೂರ್ಯನಿಗೆ
 ಸೊಡರಿತ್ತಿ ಬೆಳಗಬೇಕೇ? ನನ್ನ ಬಡತನವೆ
 ತಮ್ಮ ಪಾದದ ಸೋಂಕಿನಿಂದಾಗಿ ಸೊಂಪೇರಿ
 ಸಿರಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿತೆ? ಅಂತಿರಲದೇ ಭಾಗ್ಯ!

೪೦

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಸಮ್ರಾಜಸೇನಾನಿಯಾಹ್ವಾನ ಗುರುಕಾರ್ಯ-
ವೆಸಗುತ್ತಿರೆ ಘನತೆ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ,
ನಡೆ ನುಡಿಯೊಳಂತೆ ಸತ್ಕಾರದಾತಿಧ್ಯಕ್ಕೆ
ಲೋಪವೆನ್ನಿಂದೆಲ್ಲಿ ಒದಗೀತೊ, ಅಪಚಾರ-
ವಾದೀತೊ! ಎಂದಂಜಿ, ನನ್ನೊಳಿಹ ಸರ್ವಸ್ವ
ಸುರಿಯುತೊಟ್ಟುಯಿಸಿದೆನು. ಸೊಕ್ಕಿ ಸೆಟೆದವನಲ್ಲ!

“ಐಸಿರಿಗೆ ಮದಗೊಂಬವನೆ ಮರುಳನೇತಕೆನೆ:-

ವಾರಿಧಿಯ ಮಧ್ಯ ಮಂದರಗಿರಿಯ ಮಥನದಲಿ
ನೀರಸುಳಿಯಲಿ ತಿರುಗಿ ಮೇಲೆದ್ದ ಸಂಸ್ಕಾರ
ಸೋರದನೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ತಿರುನೆ ತಿರಿವ ಗಯ್ಯಾಳಿ!
ಸೊಕ್ಕು ನೈಷ್ಠುರ್ಯವುನ್ನೋಹ ವಕ್ರತ್ವಗಳ,
ಮದಿರೆ, ವೈಧೂರ್ಯ, ವಿಷ, ದೋಷಾಕರರ ಜೊತೆಯ
ಜನ್ಮದಲಿ ಹುಟ್ಟುಗುಣವೆನೆ ಪಡೆದ ಮಾಕಾಳಿ!
ಎನ್ನುವರು ಶಾಸ್ತ್ರವೇತ್ತರು. ಹೂವಿನೆಸಳಿಂದ
ತೃಪ್ತಿಯಾನುವ ದೇವ ಭಕ್ತಿಯಾಶ್ರಯದಲ್ಲ!
ಹುಲಿ ಸಳ ಮೊನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂತುರಿನ ಹನಿಯಲ್ಲಿ
ಪೂರ್ಣಬಿಂಬದಿ ಹೊಳೆಯುವನು ಖಮಣಿ! ಉಪಚಾರ-
ದಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯ ಕಾಣದೆನ್ನ ಧನ್ಯನ ಗೈದು,
ದಾರಿದ್ರ್ಯವನೆ ಧನತೆಗೊಯ್ದು ಮುದವಾನುವುದು.
ಸಿಂಧುವನು ಸೇರಿದಂದೇ ಬಿಂದು ಪೂರ್ಣತೆಯ
ಹೊಂದದೇ ವೈಶಾಲ್ಯದಲಿ? ಸಮಸ್ತವನೆನ್ನ
ಸಂಪದವನೀಡೆಯ ಸರ್ವಾರ್ಪಣವ ಗೈವೆ!”

೫೦

೬೦

ವಿನಯಮಂತ್ರಕೆ ಧರಿಯೊಳಿಣೆಯ ತಂತ್ರವದೆಲ್ಲಿ?
ಮೊಲದ ಕೋಡಾಯಿತಾ ವಾದ! ಖಾನನು ನಿಂದ
ನೆಲೆಯೆ ಕುಸಿದಂತಾಯ್ತು! ಗಣನಾಥನನು ಬರೆಯೆ

ಗೌರಿನಾಥನ ಚಿತ್ರ ಮೂಡಿತ್ತು! ಕನ್ನಡಿಗೆ
 ಕುರುಡನೊಡತನವಾಗೆ ಕಾಣೈ ಬರುವುದೆ? ಖಾನ
 ಮಾತಿನಲಿ ಕಟ್ಟುವಡೆದಾ ಮೇಲೆ, ನೆರೆಯಳಿದ
 ಬಳಿಕ ತೆವ್ವವ ಕಟ್ಟುವವನಂತೆ, ಧೋರಣೆಯ
 ಬಳುಕಿಸುತ ಮಣಿಸಿ ನುಡಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ ಹುಸಿನಗುತ:-
 “ಅಹ! ಮೆಚ್ಚಿದೆ ನಾಯಕನೆ ಭಳಿರೆ, ನಿನ್ನ ಧೃತಿ
 ಮತಿಯ ಕೊಂಡಾಡುವೆನು! ಮನವ ಪರಿಕಿಸಲೆಂದೆ
 ಮಸೆದ ಬಿರುಮಾತೆಸೆದೆ, ನೋಯದಿರು! ಹಳುವದಲಿ
 ಹೂವರಳೆ ಒಲಿದುಂಬರಾರಿಹರು? ಗೆಳೆತನವ
 ಗೈದು ಗದ್ದುಗೆಯ ಗೌರವ ಪಡೆದು ಮೆರೆದರೆನೆ
 ನಿನ್ನಗ್ಗಳಿಕೆಯು ಮೇರೂನ್ನತಿಯ ಶೃಂಗದಲಿ
 ಮಹಿಮೆಯಾಂಪುದು! ಬಾರ, ಬಾರೆನ್ನನಪ್ಪು ಬಾ!”
 ಎನುತೆದ್ದು, ಕೊಳ್ಳಿಯಲಿ ತಲೆತುರಿಸಲೆನೆ, ಕೆನ್ನೆ
 ಕೆರೆಯಲೆನೆ ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ಪದ ಫಣಿಯ ಮೊನೆಯಿಂದ,
 ಕೈದೆರೆದು ನಿಂದಿದ್ದನೊಂದಡಿಯ ಮುಂದಿಟ್ಟು.

೭೦

೮೦

“ಒಲವು ಓಸರಿಸುವುದೆ? ಹೊಲೆಯು ಬೋಸರಿಸುವುದು!
 ಒಮ್ಮೆ ಕೋಮಲನೊಮ್ಮೆ ರುದ್ರಭೀಕರನು ಬಿದಿ.
 ನೆರೆ ತುಂಬಿದಾಗ ನದಿ ದಡದಾಟಿ ದುಮುಕದೇ?
 ತಮ್ಮಮ್ಮಗೆಯ ಪಡೆಯೆ ಪುಣ್ಯವಿರೆ, ಪುರುಳಾಯ್ತು
 ಪಡೆದೆಲ್ಲ ಭಾಗ್ಯವಿದು! ಭಕ್ತಿಯಾಲಿಂಗನಕೆ
 ಸ್ವಾಗತವು ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನಿಗೆ! ಬರಬಹುದು.”
 ಎನ್ನಲು ಶಿವಾಜಿ, ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬಂದನು ಖಾನ.
 ಸೊನ್ನಾರನಡಿಗಲ್ಲ ಹೊನ್ನ ಮುದ್ದಿಡಲೇನು?
 ಬಂದು ತಬ್ಬಿದನಕಟ! ತಬ್ಬಿ ಬಿಗಿದನು ಅಯ್ಯೊ!
 ಬಿಗಿದು ಹಿಂಡಿದನಮಮ! ಹಿಂಡಿ ದೊಂಡೆಯನೊತ್ತಿ
 ಎತ್ತಿ ಕಾಲ್ಕಿತ್ತಿರಿಸುತಿರೆ, ಶಿವಾಜಿಯು ಚಣದಿ

೯೦

ಶಿವ ಲೀಡ್

ಚಡಪಡಿಸಿದನು ಗಂಟಲುಸಿರೊಡನೆ ತಡೆವಡೆಯೆ!
ಕರಿನತಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಹಠಯೋಗಿಯೆನಲುಸಿರ
ಗುಟುಕನೊಡನೆಯೆ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುತಿರೆ, ಚಣಚಣಕೆ
ಘಟಸರ್ಪದೋಲ್ ಬಿಗಿದ ಬಿಗಿಯು ಬಲಿಯುತ್ತಲಿರೆ,
ಮುಂಗುಸಿಯು ತಡೆಯೆಳೆದ ಮಂಡಲದ ಮಧ್ಯದಲಿ
ಮೈಹೊಸೆವ ಮಾನಾಗದಂದದಲಿ ಬುಸುಗುಡುತ,
ಮೈತಿರುಪಿ ಜಾರಿಸುತಲೆಡಗೈಯ ನೀಳ್ಳರಿಸಿ
ಬೆಂಗಡೆಗೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಬೆರಳೆಡೆಗಿಟ್ಟ 'ಹುಲಿಯುಗುರ'
ಕುತ್ತಿ ಖಾನನ ಪಕ್ಕೆಯನ್ನೊತ್ತಿ ಕೀರಿದನು!

೧೦೦

ಹರಿಯಿತಾತನು ತೊಟ್ಟ ಜರಿತಾರಿಯುಡುಗೆ, ಮೇಣ್
ಬಿರಿಯಿತಳ್ಳೆಯ ಗೂಡು! ಅರರೆ ಕಣ್ಣೆವೆ ಮುಚ್ಚಿ
ತೆರೆಯುವನಿತರ ಮುನ್ನ ಸಡಿಲಿತಾ ಹಿಡಿತವೆನೆ
ಮುಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದೆಳೆದು ಬಲಗೈಯ ಭರದೊಡನೆ
ಕಿಗ್ಗಟ್ಟಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕಿರುಗತ್ತಿಯನು ಸೆಳೆದು
ನುಗ್ಗಿಸಿದ ಬಲದಳ್ಳೆಯಲಿ ಹಿಳುಕು ಹುಗಿವನಕ!

ತಾಳೆ ಕೆಡೆದಂತೆ ಬಿದ್ದನು ಖಾನ ದೊಪ್ಪೆಂದು!
ಕಾಲುವೆಯೆ ಹರಿಯಿತಾ ಕೆನ್ನೀರು ಮಡುಗಟ್ಟಿ!
ಕರಿಮನನು ಕರಿಕರೆದು ನರಳುರುಳಿ ಹೊರಳಿದನು.

೧೧೦

ಕರಿಮ ಕುಳಿತೆಡೆಯಿಂದ ಕದಲದೋಲ್ ಹಿಂದೆಸೆಯ
ಕೃತಕಭಿತ್ತಿಗಳ ಮರೆಗೊಂಡಿದ್ದ ಕಟ್ಟಾಳ
ಪಡೆಯವರು ಕೈದುಗೈಯವರಾಗಿ ಮುನ್ನೆಗೆದು
ಕಾಯ ಮಿಸುಕದ ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟಿದರು ಆಸನಕೆ!

ಕುಣಬಿಗಳು ತುತ್ತೂರಿಯೊದಿದರು; ದುರ್ಗದಲಿ
ತೋಪು ಹಾರಿತು! ಸದ್ದು ಪೊದರುಗಳ ಮಧ್ಯದಲಿ
ಗಿಡದೊಡಲ ನಡುವಡಗಿ ನಿಂದ ಸಿಡಿಲಾಳ್ಳಿಗೆ
ಕೇಳಿ ಮನದಂದು ವಿಜಯವನೊಡನೆ ಪುಟಿದದ್ದು
ಘೋಷಿಸುತ ನೆಗೆದು ಮುಂಬರೆ ಕಂಡರೇಕಾಂಗಿ-
ಯಾಗಿ ಸಾಗುವ ಸಯ್ಯದನನಯ್ಯೊ! ವೃಕವೃಂದ
ಕಡವೆಯನ್ನಡ್ಡವಿಸಿ ಹಿಡಿದಂತೆ ಹಾರಿದರು!
ಹಿಡಿದರಿಂತೋ ಹಿಡಿದು ಜಡಿದರಿಂತೋ ಜಡಿದು
ಕೆಡಿದರಿಂತೋ ಕೆಡಿದು ಕಟ್ಟಿಬಿಗಿದರು; ಬಿಗಿದು
ಕಾಣಿಕೆಯನಂತೆ ಒಯ್ದರು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕೆಲರು!

೧೨೦

ಮರಳಿ ಕೊಂಬೊದಿ ಒಗ್ಗೂಡಿದರು ಮಿಕ್ಕವರು.
ಎನೊ ಸಂಕೇತಭಾಷೆಯಲಿ ಸೂಚನೆಗೆೊಂಡು,
ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರನು ರೂಪಾಂತರಿಸಿ ಕೈಗೈದು,
ಖಾನ ಹಿಂದಟ್ಟಿದ್ದ ಸೇನೆಯದು ಸಾಗುತಿರೆ,
ಗುಡ್ಡದೊಳದಾರಿಯಲಿ ಮುಂದೋಡಿದರು! ಮರಳಿ
ಗಿಡ ಪೊದರು ಗವಿ ಬಂಡೆ ಹೆಗ್ಗಲ್ಲುಗಳ ಸೆರೆಯ
ಮರೆಯೊಳವಿತರು. ಸಾಗುತಿರೆ ಸೇನೆ ತನ್ನಂತೆ
ದ್ವಿಗುಣಿಸಿತು ಸಂಖ್ಯೆ ಕಾಲಾಳುಗಳಲಚ್ಚರಿಯು!

೧೨೧

ಬಿಲ್ಲು ಬಲ್ಲಿಯ ಕೋವಿ ಕೊಂತಗಳ ಕೂರ್ಬಾಳ
ಕೈದುಗಳನೆಲ್ಲ ಹೊರೆಗಟ್ಟಿ ಆನೆಯ ಬೆನ್ನ
ಹೇರಿ ನಡೆಯುತ್ತಿಹರು ಸೈನಿಕರು. ಅಕಟಕಟ
ಮರುಳನಾರೋ ಕಡಿದನಾ ಆನೆ ಸೊಂಡಿಲನೆ!
ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ನೋವಿನುರಿಯಲ್ಲಿ ಭೀಳಿಡುತಲದು

ತೀವ ಲೀಡ್

ಭಗ್ನಕರವನು ಬೀಸಿ ನೆತ್ತರೋಕುಳಿ ಸುರಿಸಿ,
ವಿಪಟಂಪರಿದು ಸೇನೆಯನು ತೊತ್ತಳಂ ತುಳಿದು
ಧಾವಿಸಿತು- ಕಡುಗಿ ಕಾಲನ ಕೋಣನೆನುವಂತೆ!

೧೪೦

ಸುಳಿವುದೋರದೆ ನಡೆದ ಕೃತ್ಯವಿದರರ್ಥವದು
ತಿಳಿವಿಗಂಟದ ಮುನ್ನ ಸೈನಿಕರು ಓಡಾಡಿ
ಬೆದರು ಬೆರಗಿನ ಕಡಲ ನಡುಬಿದ್ದು ಒದ್ದಾಡಿ
ತೇಕು ಮುಳುಗಾಗಿ ಕೈಕಾಲ ಬಡಿಯುತ್ತಲಿರೆ,
ಜವನಾಳುಗಳೆ ರೂಪ ಮರೆಸಿ ಕೈದುನಕೊಂಡು
ಸವರುವಂತಿರೆ ಮಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಸೋಜಿಗವೇನು?
ಗೋಳು ಗೊಂದಲ ಗುಲ್ಲು, ಫೀಳು ಹೇಷಾರವಕೆ
ಧೂಳೆದ್ದಿತಂಬರಕೆ! ಏನೆಂದು ಎಂತೆಂದು
ಹೊಳೆಯದಾರೊಬ್ಬರಿಗೆ! ರುಂಡ ಕೈಕಾಲಕ್ಕೆ
ಮುಂಡಗಳ ಕುತ್ತಿರಿತಗೊಂಡು ಬಿದ್ದುರುಳುತಿಹ
ಸಂದಣಿಯೆ ಗೊತ್ತು! ಹಾ! ವೈರಿ-ಮಿತ್ರರ ಗುರುತು
ಹತ್ತದಾಯಿತು ಬಿಜಪುರದ ಭಟರಿಗಿನಿತೊಂದು!

೧೫೦

ಅನಿತರೊಳಗದೊ ಅತ್ತ ಹುಲ್ಲ ಬಣಬೆಗೆ ಬೆಂಕಿ!
ಇತ್ತಣಿಂದಿದೊ ಇಲ್ಲಿ ಬಂಡೆಯುರುಳಿತು ದಾರಿ-
ಗಡ್ಡವಿಸಿ, ಅದರಡಿಗೆ ಬಿದ್ದು ಮಡಿದವರೆಷ್ಟೊ!
ಮಗುದೊಂದೆಡೆಗೆ ಮರದ ಮೇಲಿನಿಂದುರುಳುಗಳ
ಹಗ್ಗತುದಿಗಳಲಿ ನೇತಾಡಿದರು ಹತ್ತೆಂಟು
ಓಡುತಿಹ ಜನರದೋ! ನೆಲಗೆತ್ತು ಧಾವಿಸುತ
ಮಲಗಿದರು ಕಂದರದ ಕೆಳಗೆ ಮಮ್ಮಳಿಸುತ್ತ!
ಹೆಜ್ಜೆಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಸಾವು! ಹಿಮ್ಮುಂದಿನೆಡಬಲಕೆ
ಎತ್ತಲೂ ಕಾಲಿಡಲು ಅರಿಯದಾಗಲು, ಕೆಲರು
ನಿಂತಲ್ಲಿ ಶರಣೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಗೋಳಾಡಿ
ನಾಣನುಂಡರು- ಅಂತೆ- ಬದುಕಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತೆ.

೧೬೦

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ತಾಸೊಂದರನಕವೀ ಮನುಜ ಮಾರಣಯಿಜ್ಞ
ಬಲಿಯುಂಡು, ಬಿಜಪುರದ ಭಟರರ್ಥಸಂಖ್ಯೆ ಜನ
ಭವಬಂಧ ನೀಗಿ, ಮಿಕ್ಕವರೊಳರೆ ಮರೆಹೋಗಿ,
ಕೈಸೆರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ, ಖಾನನ ಸೇನೆ ಸಂಪೂರ್ಣ
ಧ್ವಂಸವಾಯಿತು- ಸಾಸಿರದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ ಕುದುರೆ
ವಶವಾಗೆ ಹೊರೆಯ ಸಿಡಿಮದ್ದಾ ಮರಾಟರಿಗೆ!

೧೭೦

೩

ಸಂಧಿಮಂಡಪದತ್ತ ಬಿದ್ದ ಖಾನನ ಸುತ್ತ
ಕೂಡಿದರು ಎಂಬತ್ತಆರು ಕುಣಬಿಗಳೆಲ್ಲ.
ದೂರ ಸರಿಸಿದನವರನಾ ಶಿವಾಜಿಯು; ಮತ್ತೆ
ಕಳುಹಿದನು ಕರಿಮನನು ಕೈಬಿಡಿಸಿ ಖಾನನೆಡೆ!
ಆತ್ಮೀಯ ಮುಖದರ್ಶನವೆ ಆತ್ಮಕುತ್ಸಾಹ-
ವಲ್ತೆ ಕೊನೆಗಾಲದಲಿ? ಹಿಡಿತಂದರನಿತರಲಿ
ಸಯ್ಯದನನಾ ಎಡೆಗೆ ಕಟ್ಟುಳು ಕುಣಬಿಗಳು;
ಜಟ್ಟಿಯಾತನ ಸೆರೆಯ ಬಿಟ್ಟು ಖಾನನ ಕೆಲಕೆ
ಕಳುಹೆ ಸೈಯದ ಕರಿಮರಿಂಥ ಔದಾರ್ಯವನು
ಕಂಡುದಿದು ಇಂದೆ ಹೊಸತೆಂಬಂತೆ ಮೆಚ್ಚಿದರು-
ಸೌದರ್ಯವೇ ಶಿವಾಜಿಯ ಶೌರ್ಯವೆಂದರಿತು.
ಮನವೆಳಸುವುದು ಎಲ್ಲಿ ಮಹಿಮೆ ನೆಲಸುವುದಲ್ಲಿ;
ಹಗೆಯಿಂದ ಹಗೆಯಳಿಯೆ- ಕೆಸರೆ ಕೆಸರನು ತೊಳೆಯೆ?
ಹೊಲೆಗೆ ಶುದ್ಧಿಯೆ ಮಡಿಯು, ಕೊಲೆಗೆ ಕರುಣೆಯೆ ಪಡಿಯು!
ಉಗುರ ಹಿಂಸೆಯನಾಂತರೂ ತಂಬುರಿಯ ತಂತಿ
ಮಧುರಸ್ವನವನೀವವೋಲ್ ಮಹಿಮರಾಚರಣೆ!

೧೭೦

ಆರುವತ್ತಮೂರು

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಕರಿಮ ಖಾನನ ತಲೆಯನೆತ್ತಿ ತೊಡೆಯೇರಿಸುತ
ಕಣ್ಣೀರ ಮಿಡಿಯುತ್ತಿರೆ, ಸಯ್ಯದನು ಸುಯ್ಯೊಡನೆ
ಬಿಜ್ಜಣಿಕೆ ಬೀಸೆ ಗಾಳಿಯ ಕೋಳ್ಗೆ ಕಣ್ಣೆರೆದು
ಖಾನ ತನ್ನವರ ಮೊಗ ಕಂಡೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ,
ಮತ್ತೆ ನಿಡುನೋಟದಲಿ ಕಂಡನು ಶಿವಾಜಿಯನು.
ಮಾತು ಹೊರಡದು ದೇಹ ಸೋರಿ ನಿಶ್ಯಕ್ತಿಯಲಿ;
ಆದರೂ ಆ ನೋಟದಲಿ ಮರುಕ, ಬಗೆ ಮಿಡುಕ,
ತಪ್ಪಿನೊಪ್ಪಿಗೆಯ ತೆರ ತೋರುತಿರೆ ಬಂಬಲಿಸಿ,
ತಿಳಿದು ಮುಂಬಂದನು ಶಿವಾಜಿ! ಕುಳಿತನು ಸನಿಯ;
ಬಾಗಿ ಮೆದುವಾಗಿ ವಿನಯಾದ್ರವಾಣಿಯೊಳಿಂದ:-

೧೯೦

“ಖಾನರೆನ್ನವರಾಧವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಬೇಕು.
ಅಂತೆ ಮನವಾನಿಸಿರಿ ನೆಮ್ಮದಿಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ.
ಸೋಲಿಂದು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ; ನಾಳೆ ನನಗಿಹುದು.
ಆಗಿ ಹೋದುದಕ್ಕಿನ್ನು ಅಳಲಿ ಫಲವೇನಿಹುದು?
ಪೌರುಷಕೆ ಫಲವೆಂದು? ದೈವ ಕೃಪೆ ಬಂದೆಂದು!
ಆದರೂ, ಯೋಧ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲಿ
ಮೋದ ಸಂತ್ಯಪ್ತಿಯಾನಲುಬೇಕು. ಏತಕೆನೆ,
ವಿಜಯ ಪರಿಭವ ಲಾಭ ನಷ್ಟಗಳ ನಿರ್ಣಯವು
ಬಾಹ್ಯಗಣನೆಗೆ ಮಾತ್ರ! ಸುಖ ಸಂಪದದ ಮೊತ್ತ-
ವೊಂದನೇ ಬದುಕಿನಲಿ ಬಯಸಿದರೆ ಬಾಗುಳಿನ
ಬಲುಸವಿಯ ಹೃದಯಾನುಭವವೆಂದು ಬಂದೀತು?
ಜೀವಹೇಮವು ತಿರಿಯ ಕೋವೆಯಲಿ ಪುಟಗೊಂಡು,
ಮೋಹ ಸಂತಾಪದಗ್ನಿಗೆ ಬೆಂದು, ಹಮ್ಮುಕೊಳೆ
ಕರಗಿತೆನೆ ಸುಸ್ವರ್ಣವಾಗುವುದು ಸಾಜದಲಿ.
ಬರುವ ಬನ್ನವನಾತ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣಕೆ ಸರಿದೂಗಿ
ಹಿರಿದಪ್ಪದೆಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರ; ಆ ಸಂಸ್ಕಾರ

೨೦೦

೨೧೦

ಶಿವ ಲೀಶ್ಯ

ಪರಕೆ ಮೇಲೆತ್ತುವುದು ಜೀವಿಯನು. ಎಂತೆನ್ನಲು,
ವಿಶ್ವಜೀವಾಶ್ವತ್ಥ ವೃಕ್ಷ ಮೂಲವು ಪರದಿ;
ಗೆಲ್ಲಾಗಿ ಲೌಕಿಕಕೆ ಹರಡಿಹೆವು ನಾವೆಂದು
ಬಲ್ಲವರ ಮತ! ಮಿಕ್ಕ ಶಂಕೆಯನು ಬಿಡಬೇಕು.

“ಬಿದಿಯ ಕೈತಕ್ಕಡಿಯ ತಟ್ಟಿಯೊಂದಕೆ ವಾಸ,
ಬದಲೊಂದರಲಿ ಬಗೆಯ ಭಕ್ತಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ-
ವೊದಗುವುವು ತೂಗು ಸರಕುಗಳಾಗಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ!
ಖಾನರೇ, ಇಂದು ತಮ್ಮಯ ಕಣ್ಣು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ
ಕೂಡಿರುವ ಕನಿಕರದ ಭಾವ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ-
ವೊಂದೆ ಬಾಳಿನ ಬಿರುಸು ಗೈಮೆಯುರಿಯನು ಬಿಡದೆ
ನಂದಿಸಲು ಸಾಕೆನುವೆ; ಅನ್ಯಚಿಂತನೆ ಬೇಡ.
ಬಾಗಿದರು ಬಿರಿದ ನನೆ, ಆಗುವುದು ಫಲಕೆ ಮನೆ-
ಅಂತೆ ತಮ್ಮಸ್ತದಲಿ ಉದಯ ಕಾದಿದೆ ಮುಂದೆ!
ದೊರೆಯದಿದ್ದರು ವಿಜಯ ಗರುಡಿ ಸಾಧನೆಯಿಂದ
ಬರದಿಹವೆ ದೃಢದೇಹ ಪಟುತೆಗಳು? ಅಂತೆಯೇ
ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಯ ಫಲವು ಪರ್ಯಾಯದಲಿ ನಿಜವು.
ಶುದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧಿಯ ಧರಿಸೆ ಶಾಂತಿಯೇ ಬಲಭುಜವು.
ದಿವ್ಯ ನಿಶ್ಶ್ರೇಣಿಯಲಿ ನಿಂದಿಹಿರಿ ತಾವಿಂದು;
ಮೇಲೇರಲೆಂದೆನ್ನ ಸಾಂತ್ವನದ ನುಡಿಯೇಕೆ?
ಬೀದಿ ಬೆಳಕೇಕೆ ಸಾಧಾಗ್ರವೇರುವ ಜನಕೆ?

೨೨೦

೨೩೦

“ವೃಕ್ಷಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ವಿಶ್ವಚರಿತೆಯ ವಸ್ತು;
ತಮ್ಮಿರವು ತಿರೆಯ ಚರಿತೆಯಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನೆ
ತೆರೆಯುವುದು; ಸಂದೇಹ ಬಿಡಿರಿ. ಇಸ್ಲಾಮನಲು
ಶಾಂತಿ, ನೆಮ್ಮದಿ, ಸೈರಣೆಯ ಕಾಂತಿಯೆಂಬುದನು
ತಾವರಿಯದವರಲ್ಲ. ನಮ್ಮೆಲ್ಲ ರಾಟಗಳು

ತಿವ ರೀತ್ಯೆ

ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಟವಾ ಶಿಲ್ಪಿ
 ಸೃಷ್ಟಿಸಾಧಕ್ಕೆ ನರನಿಟ್ಟಿಗೆಯನೊಟ್ಟಿರಲು,
 . ಗೊತ್ತೇನು ನಮಗೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಡದ ಕೌಶಲವು? ೨೪೦
 'ಸರ್ವ ಧರ್ಮದ ಹುರುಳು ಸತ್ಯ ಮರ್ಮದ ತಿರುಳು.'
 ಅವಶ್ಯಕದ ಸಾಲ ತೀರಿಸಲು ತಿರೆಯಲ್ಲಿ
 ನಾವೀನ್ಯ ಜನಿಸುವುದು ನಾಮ ವೈವಿಧ್ಯದಲಿ
 ಭಾವಿಸಲು ಧರ್ಮ ಮತ ಪಂಥ ಪಂಥಗಳ ಪಥ
 ಧಾವಿಸುವುದೊಂದೆ ನೆಲೆಗಾ ನೆಲೆಯೊಳಲ್ಲೊಮ್ಮೆ
 ನಾವೆಲ್ಲ ಸೇರೋಣ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ. ಸೈರಣೆಯ
 ಕೊಂಡು ಶಾಂತಿಯ ತಳೆಯಿರಿಂದು ತೃಪ್ತಿಯನಾಂತು."

ಮಳೆಗರೆದು ಬಾನು ಬುವಿಯನು ತಣಿಸದೇ? ಅಂತೆ-
 ಎಡವಿದನನೆತ್ತುವುದೆ ನರನ ಮೃತ್ಯುಂಜಯತೆ-
 ಯೆಂಬ ತತ್ತ್ವದ ನುಡಿಗೆ ನಿಕಷವಾಯಿತು ನಡತೆ. ೨೫೦

ಖಾನ ಕೇಳಿದನೆಲ್ಲವನು ವೇದನಾಪ್ರಜ್ಞೆ
 ತಾನೆ ಮುಚ್ಚಿತು; ಮಂದಹಾಸದೋಲಾ ಮೊಗದಲ್ಲಿ
 ಕಾಣಿಸಿತು ಸುಳಿವು; ಬಾಷ್ಪದ ಕಣವು ಕೊನೆಗಿಳಿದು
 ಕಣ್ಣು ತೊಳೆಯಿತ್ತು! ಪ್ರಯಾಸದಲಿ ಹೇಳಿದನು-:
 "ಓ ಮಹಾತ್ಮಾ!... ಕ್ಷಮಾಮೂರ್ತಿ... ಕಣ್ಣೆರೆಯಿಸಿದೆ;
 ಮೂಗರಿದು ಕನ್ನಡಿಯ... ಕೈಗೆ ಕೊಡುವೆಯೋ... ಎಂದು
 ಬಗೆದನ್ನ ಬಗೆಯ... ಕಿಲ್ಚಿಷಗಳಿದೆ!... ನೆಮ್ಮದಿಯ
 ನೊರೆದೆ... ಶಾಂತಿಯ ಬಗೆದೆ... ಯಾತ್ಮಕ್ಕೆ!... ಸೌನಿಕನ
 ಕಟ್ಟಿಯಲಿ.. ಬುದ್ಧನೆನೆ.. ಮೆರೆದೆಯಾ.. ಮಾಪುರುಷ?
 ವಂದನೆಯು.. ವಂದನೆಯು.. ಒಲಿಯಲಿ ಜಯಾಂಗನೆಯು! ೨೬೦
 ಧರ್ಮಸಂ.. ಸ್ಥಾಪನೆಯು.. ಸತ್ಪಥ.. ವ್ಯಾಪನೆಯು
 ನಿನ್ನದೆಸೆ.. ಯಿಂದಕ್ಕೆ.. ನಿಮಗೆಲ್ಲ.. ಜಯವಕ್ಕೆ.."

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿತು ಖಾನನಿಗೆ ತೇಲಿ ಮೇಲ್ಮೈಸಿ
ಕಾಣ್ಕೆ ಕಂಡಿತ್ತೆನಲು ನಿಡುನೋಟದಲಿ ನೋಡಿ:-
“ಯಾರೆನ್ನ.. ಆಯೆ.. ಷೆಯೆ? ಬಂದೆ.. ಚಿನ್ನಾ.. ಬಂದೆ..”
ಎಂದೊಡನೆ ಕಣ್ಣುಗಿದು ಕೊರಳು ಕುಸಿಯಿತು ಕೆಲಕೆ!

ಕರಿಮ ಸಯ್ಯದರಾಗ ಕಣ್ಣೀರ ಸುರಿಯುತ್ತಿರೆ,
ಕೃಷ್ಣಾ ಜಿಯುದ್ವೇಗ ಭರದಿಂದ ಬಿರಿಯುತ್ತಿರೆ,
ಮರಳಿದರು ಕಾಣಬಿ ಮಾವಳಿ ಜನರು ಗೆಲವೆಣ್ಣು
ವರಿಸಿ ‘ಹರಹರ’ ಘೋಷದಲಿ ಬಾನ ಬಿರಿಯಿಸುತೆ! ೨೭೦
ಸೆರೆಯಾಳ ತಂಡವನು ತರೆ, ಶಿವಾಜಿಯು ಕಂಡು
ನಿಲಿಸಿದನು ಗದ್ದಲದ ಜಯಕಾರಗಳನೆಲ್ಲ.
ಮತ್ತೆ ಸಯ್ಯದ ಕರಿಮರಿಗೆ- “ವೀರ ಪುಂಗವರೆ,
ನಿಲಿಸಿರೀ ಮರುಕವನು ಮುಂಗಜ್ಜವನು ನೆನೆದು.
ಹರಿವ ಹೊನಲಿಗೆ ನೆಲದ ಗುಣ ಬಹುದು ಸಾಜದಲಿ;
ಕಂಡಿರಲ್ಲವೆ ನೀವು ಖಾನನಂತ್ಯವ? ಶಾಂತಿ-
ಗೊಂಡು, ಸಂತೃಪ್ತಿಪೂರಿತದುಸಿರ ಹೊರಗೆಳೆದು
ಸಂದನಾ ಸಗ್ಗ ಸೀಮೆಗೆ ಗಂಡುಗೈತದಲಿ.
ಸಾವಲ್ಲವಿದು ಸೊರಗೆ, ನೋವಲ್ಲವಿದು ಮರುಗೆ!
ಬಿದಿಯ ಹೊತ್ತಗೆಯಲ್ಲಿ ಬುವಿಯ ಸಾಲದ ಲೆಕ್ಕ ೨೮೦
ಕುದುರಬೇಕೇ? ಅಲ್ಲ- ಮುದುರಬೇಕೇ? ಹೇಳಿ!
ಮುದುರಿತಿಂದಿಗೆ ಕರ್ಮ ಖಾನನದು; ಐಹಿಕದ
ಬದುಕಿಗೋ ಸಾವಿನದೆ ನೆರವು ನೆಲೆಯಾಗಿರಲು
ಗಳಿಗೆ ಗಳಿಗೆಗು ಸನಿಯ ಧಾವಿಸುವುದೇತಕೆನೆ
ಜಗದ ನವತೆಗೆ ಜವನು ಮೂಲ ಕರ್ತಾರನಿರೆ,
ಹಗೆ ಮೈತ್ರಿ, ಸೋಲು ಗೆಲವೆಂಬ ದ್ವೈಧದ ಪಾಶ
ಬಿಗಿದು ಜೀವಾಳಿಯನು ಸೆಳೆಯಲೇ ಬೇಕಲ್ಲೆ?
ಅಂತೆ, ಖಾನನನಿಂದು ಸೆಳೆದನೋ, ನಾಳೆಗಿನೆ

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಎಂತೋ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಯಾರನೋ ಗುರಿಯ ಕಂಡಿಹನು!
 ಏಳಿರಿದ್ದೇಳಿ, ನಮ್ಮವರು ಸೆರೆಹಿಡಿತಂದ
 ಆಳುಗಳನೆಲ್ಲವರ ಕೂಡಿ ನಡೆಯಿರಿ; ನಿಮ್ಮ
 ನಾಯಕನ ಹೊತ್ತು, ಬಿಜಪುರಕಿತ್ತು, ಸಂಸ್ಕಾರ-
 ದಾಯತಿಗೆ ನೆರವಾಗಿರೆಂ"ದ ಹಿತವಚನದಲಿ.

೨೯೦

ತುಂಬಿ ಬಂದಿತ್ತೆಲ್ಲವರ ಹೃದಯವೀ ತೆರನ
 ನೆಂಬಿಕೆಯ, ವಿಶ್ವಾಸ, ವಿನಯ, ಮಾನವತೆಗಳ
 ಬಿಂಬವನು ಕಂಡರಿದರಿಲ್ಲ! ಸೆರೆಯಾಳುಗಳ
 ಸೋದರರಿಗೂ ಮಿಕ್ಕುತಾಧರಿಸಿ ಕಳುಹುವರೆ?
 ಔದಾರ್ಯದಬ್ಬಿಯಲಿ ಮುಳುಗಿ, ಸಯ್ಯದ ಕರಿಮ-
 ರಂತೆ ಮಿಕ್ಕವರೆರಡು ನೂರು ಸೆರೆಯಾಳುಗಳು
 ಕಾರುಣ್ಯಕಾಸಾರವೀಸಾಡಿ, ಸೌಹೃದದ
 ಸುಧೆಯುಂಡು ತೇಗಿ, ಮೆಲುಮಾತಿನಲಿ ಬಾಗಿ, ಬಲು
 ಮಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರದಲಿ, ಬೀಗಿ ಸತ್ಕಾರದಲಿ
 ತೂಗಿ ತೊನೆದಾಡಿದರು; ಕೂಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದರು.
 ಕಣ್ಣುಂಬಿ ಕೈಮುಗಿದು, ದಿಂಡುರುಳಿದರು ಹಲರು;
 ಕೈಯೆತ್ತಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಗೈದರು ಕೆಲರು!

೩೦೦

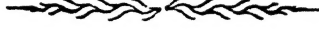
ಖಾನನ ಕಳೇಬರವ ಪಾಲಕಿಯೊಳಿರಿಸುತ್ತ
 ಕಟ್ಟಾಳುಗಳು ಹೊತ್ತು ನಡೆಯುತಿರಲಾ ಹೊತ್ತು
 ಪಡುವಲಲಿ ಇಳಿಹೊತ್ತು ಮೃಡನ ಮೂರನೆ ಕಣ್ಣು
 ಕಡು ಕೆಚ್ಚನೆಯ ಬಣ್ಣ ತಳೆಯೆ, ಪಡುವಣ ಬಾನ
 ಕೆಂಪವನಿಕೆಯ ಸರಿಸಿ ಸಂಧ್ಯಾಧಿದೇವಿ ಮನ
 ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲಿ, ತನ್ನ ಮಗ- ನೇಸರನು ಜಗದ
 ಹಿತಕರ್ಮದುಡ್ಯಮದಿ ದಿನವಿಡಿಯ ದುಡಿದುಡಿದು
 ದಣಿದು ಮನೆಸೇರಿರಲು, ಹಾಲಗಿಂದಲು ಹಣ್ಣು-

೩೦೦

ಶಿವ ಲೀಲೆ

ಗಳ ಬೆಳ್ಳಿ ಹರಿವಾಣದಲಿ ಕೂಡಿ ಮುಂದಿರಿಸಿ-
ದಂತೆ ಮೂಡಣ ಕೆಲದಿ ಮೂಡುತಿರೆ, ವಿಧುಬಿಂಬ,
ತಳಿಗೆ ಬಟ್ಟಲೊಳಾರತಿಯ ಹಿಡಿದು, ಸಾರ್ಥಕ್ಯ-
ದಳೆಯ ಕಳೆಗೂಡಿರುವ ನೊಗದಿ ಮಂದಸ್ಥಿತವ
ತಳೆದು ಜೀಜಾದೇವಿ ದುರ್ಗದಿಂದಿಳಿತಂದು
ನಿಲೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಕೆಲದಿ ಹರಸಿ ಕರಗಳನೆತ್ತಿ,
ತಲೆರುನಾಲಿನ ತುದಿಯು ತಳಿರಡಿಯ ತೊಡೆನಂತೆ
ತಾಯಡಿಗೆ ತಲೆಯಾನಿಸಿದನಾಹ ಕೃತಿಧನ್ಯ!

೩೨೦

ಯುಗಪುರುಷ

(ದ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೊಲ್ಲರಗತಿಯ ಏಕೈಕ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ.)

—೦—

ಪ್ರತಿ ರೂ. ೫ನ್ನು ತತ್ತು ಚಂದಾದಾರರಾಗುವ ನೆರವು
ಗಾರರಿಗೆ ಯುಗಪುರುಷದ ೧೨ ಸಂಚಿಕೆಗಳನ್ನೂ, ರೂ. ೧ ಬೆಲೆಯ
ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ವಿಶೇಷಾಂಕವನ್ನೂ, ರೂ. ೩ ಬೆಲೆಯ ಪ್ರಕಟನೆ
ಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿ ವರ್ಷ ಪಡೆಯುವ ಸೌಲಭ್ಯ.

ಮೊದಲ ವರ್ಷದ ಕೃತಿಗಳು:-

೧. ಕ್ಷಾತ್ರದರ್ಶನ	[ಅ. ಗೌ. ಕೆ.]	೧—೦—೦
೨. ಯೋಗಲಹರಿ	[ಅ. ಗೌ. ಕೆ.]	೧—೦—೦
೩. ಸಮರ್ಪಣೆ	[ಕಮಲನಾಭ]	೧—೦—೦

ಎರಡನೆ ವರ್ಷದ ಕೃತಿಗಳು -

೧. ಸುಮ ಸಂಚಯ	[ಕಮಲನಾಭ]	೧—೦—೦
೨. ತಿವ ಲೇಖ್ಯೆ	[ಅ. ಗೌ. ಕೆ.]	೧—೦—೦
೩. ಬೇವು ಬೆಲ್ಲ	[ಪ. ಸೀ. ಭ.]	೦—೦—೦

ಯುಗಪುರುಷ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ,

ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ, ದ. ಕ.

